

BUDSKABET

Fordybelse Analyse Inspiration

TEMA:
NÅR FAMILIEDRØMMEN GÅR I STYKKER

3/2020

13
Barnløshed – skjult sorg og etisk udfordring

19
Hvordan komme videre efter en skilsmisse?

32
Hvor finder man lykken?

BUDSKABET

WWW.BUDSKABET.DK

Nr. 3/2020. Årgang 156
ISSN 0901-4802
ISSN 2446-404X (Budskabet online)
Budskabet udkommer fem gange om året, næste gang den 25. september.

LAYOUT

Amalie Puggaard Poulsen

FORSIDEFOTO

Cottonbro from Pexels

TRYK

Jørn Thomsen Elbo A/S

ABONNEMENT

Papirudgave med fri netadgang: 300 kr.
(unge under 30: 170 kr.)
Kun netabonnement: 170 kr.
(unge under 30: 100 kr.)
Gaveabonnement: 170 kr. for papir-
udgave, 100 kr. for netudgave
Gebyr for udlandsabonnement: 50 kr.

UDGIVER OG EKSPEDITION

Luthersk Mission (LM)
Industrivænget 40, 3400 Hillerød
tlf. 4820 7660, dlm@dlm.dk
www.dlm.dk

MAIL- OG ADRESSEÆNDRING

LM får *ikke* automatisk besked, når du flytter eller ændrer mailadresse eller efternavn. Giv derfor altid selv besked, når dine kontaktoplysninger ændres. Det er vigtigt, så både *Budskabet* og betalingsopkrævning når frem til rette sted.

REDAKTØR

Ole Solgaard,
Enggårdsvej 39, Kragelund, 8723 Løsning
tlf. 2327 1253, os@dlm.dk

REDAKTIONSUDVALG

Alex Dahl Karlsen,
cand.scient.pol., Tarm
alex.dahl.karlsen@gmail.com

Anton Bech Braüner,
stud.theol. og prædikant, København,
a_brauner@hotmail.com

Helene Schou Andersen,
læge, Kolding
helene@ksandersen.dk

Per Månsson Westh,
cand.theol., København
peweje@gmail.com

Ruth Vatne Rasmussen,
hjemmegående/legestuesekretær, Silkeborg
vatnerasmussen@gmail.com

Artiklerne i Budskabet afspejler ikke nødvendigvis redaktionens synspunkter, men redaktionen er ved deres optagelse ansvarlig for, at holdninger og synspunkter må kunne rummes inden for det, som Luthersk Mission (LM) står for.

FORDYBELSE i bibelsk og luthersk tro

ANALYSE af tidens strømninger

INSPIRATION til kristent liv og mission

LEDER

- 04 Vær åben og realistisk om familielivet
Alex Dahl Karlsen

TEMA:**NÅR FAMILIEDRØMMEN GÅR I STYKKER**

- 06 Familiekonflikter
Maria Kofod Techow
- 10 Livet som single
Kaja Lauterbach
- 13 Barnløshed
– skjult sorg og etisk udfordring
Lilia og Nicklas Laurrup-Meiner
- 18 Fyld ud
Mathias Secher Rom
- 19 Hvordan komme videre
efter en skilsmisse?
Ole Solgaard

HORISONT

- 22 Evangeliet til folkereligøse
medmennesker

ANDRE ARTIKLER

- 23 "Fiskernes" aftryk i samfundet
Michael Agerbo Mørch
- 26 Kvinden som hjælper og livgiver
Ditte Olsen

FOR TROEN

- 30 Hvad rotten lærte mig
Johannes Krejberg Haahr
- 32 Hvor finder man lykken?
Niels Kousgaard

BØGER

- 36 Når Jesus fylder
- 37 Brud
- 38 Hvad vil du med mit liv, Gud?

Kernen i den gode familie er rummelighed, så den enkelte netop har en plads i familien og ikke skal præstere for at få lov at høre til

LEDER

Vær åben og realistisk om familielivet

AF ALEX DAHL KARLSEN

Når Bibelen taler åbent om problemer med familielivet, må vi som menighed også tale åbent om det.

Alle drømmer om et godt familieliv – på den ene eller anden måde. De fleste drømmer om selv at stifte familie, ofte også at få børn. De fleste drømmer også om at have det godt med sin ægtefælle, sine børn, sine gamle forældre og sin øvrige familie. Ingen drømmer om at stå helt alene i denne verden.

Men da denne universelle drøm nogle gange går i stykker, har vi valgt at tage temaet op i dette nummer af *Budskabet*. Bibelen er en meget realistisk bog, så den er fuld af beretninger om situationer, hvor familiedrømmen gik i stykker.

Realistiske familie billeder i Bibelen

Der er adskillige historier om barnløshed og smerten derved, og hvad det gjorde ved dem, det gik ud over, ja, hvordan det satte troen under pres. Tænk her på Zakarias, Johannes Døbers fars reaktion, da han fik budskabet om underet, Elisabeths graviditet. Hans drøm om et barn var

knust, og det gjorde noget ved troen på Guds magt (Luk 1,18).

Familiekonflikter er der også nok af. Lea havde en historie om at være tilsidesat. Jakob var forelsket i Rakel, men ikke i Lea. Kain hadede sin bror Abel, og Josefs fars kærlighed til ham frem for brødrene fik dem til at handle ondt.

Det gik ikke så godt for David med at opdrage sine børn. Derfor var forholdet til en del af hans børn ikke god. Der står fx i forbindelse med Adonijas oprør: "Hans far havde aldrig talt ham til rette ..." (1 Kong 1,6).

Der forekom også voldtægt; Amnon voldtog sin halvsøster, Tamar, og tavsheden og tabuiseringen af det hændte var overvældende (2 Sam 13,18ff.). Det fik enorme konsekvenser i familien med hævndrab og oprør til følge.

Jesus ændrer alt, men ikke alt ændres

Bibelen er fuld af beretninger om sorg og savn,

Jesus fortæller, at når man kommer til tro på ham, kan det betyde, at det skaber konflikter og ødelægger familieidyllen

om tab og alt for tidlig død. Men så kom Jesus til jord. Han gjorde alle ting vel. Jesus helbredte. Han vakte fx synagogeformandens eneste barn til live, en 12-årig pige, der var død alt for ung (Luk 8,40ff.).

At Jesus gjorde så meget vel, virker temmelig overvældende. Men Jesus fjernede ikke alle sten på vejen. Han lægger ikke skjul på, at der er livsvilkår, som ikke ændres, bare fordi han kommer forbi.

Der var fx ham, der ville have Jesus til at få sin bror til at skifte arven med ham (Luk 12,13ff.). Det ville Jesus ikke, men pegede på, at der var noget, der var vigtigere. Måske førte det til en forsoning med broderen, men det er ikke sikkert. Måske forblev han snydt og måtte leve med dette.

Jesus fortæller, at når man kommer til tro på ham, kan det endda betyde, at det skaber nye konflikter og ødelægger familieidyllen (Matt 10,21).

Det er ikke engang sikkert, at jeg får det godt med mig selv, eller at de ydre omstændigheder ændrer sig, fordi jeg kommer til tro på Jesus. Jesus er også klar over, at mennesker gør hinanden ondt, og at der ikke nødvendigvis bliver rettet op på det i dette liv (fx Matt 19,12).

Han siger ikke dermed, at "det er bare ærgerligt ..." I stedet mærker jeg hans smerte og vrede over, at syndefaldet også har konsekvenser i form af medfødte fysiske og psykiske begrænsninger af menneskers mulighed for at stifte familie, ligesom omgivelsernes ondskab eller uforstand kan ødelægge det for mennesker.

Og selv om det er velsignet at tjene i Guds rige,

er der også familiære omkostninger og afsavn ved det. Nogle gange medfører et specifikt kald, at det kan blive næsten umuligt at stifte familie.

Evigheden og hverdagen

Så langt vi kan se, er der en spænding i Bibelen, som forhindrer ensidighed i det levede liv. På den ene side står det klart, at Jesu ærinde var at frelse syndere. Det er afgørende for hver eneste af os at leve i den rette relation til Jesus. Alt andet er underordnet dette. Jesus og Bibelen lægger ikke skjul på, at det kan få nogle omkostninger for livskvaliteten i øvrigt og for karrieremuligheder og økonomisk succes.

På den anden side gjorde Jesus vel, helbredte mennesker, gav familier deres døde igen, og i Bibelen finder vi formaninger til børn og fædre om at behandle hinanden godt og i kærlighed. Englen sagde bl.a. til Zakarias, at Johannes "... skal gå foran ham i Elias' ånd og kraft for at vende fædres hjerte til deres børn ..." (Luk 1,17).

Jesus vil altså, at vi skal leve vores liv under Guds tilgivelse. Den samme Jesus kalder os til at gøre godt mod mennesker for Guds ansigt.

I den sammenhæng kan vi lære meget af det faktum, at Bibelen er fuld af beretninger om alle mulige varianter af bristede familiedrømme: Vi står ikke alene med vores nederlag. Det kan føles pinligt, når jeg ikke kan finde ud af det med familien – det, som ellers lykkes for "alle andre". Men når Bibelen taler åbent om problemer med familielivet, må vi som menighed også tale åbent om det. Konsekvensen er, at vi tager imod hinanden, som vi er, og bærer hinandens byrder. ■

Alex Dahl Karlsen

TEMA

Familiekonflikter

AF MARIA KOFOD TECHOW

Der er grobund for alvorlige konflikter mellem (også voksne) søskende og mellem forældre og børn. Hvordan kan man håndtere dem? Hvordan kan kristen kærlighed praktiseres i familien?

Maria Kofod Techow,**f. 1972**

Psykolog hos Center for Familieudvikling
mkt@psykiatri-eksistens.dk

Coronakrisen har på mange måder vendt op og ned på vores måder at være sammen som familie på. Hos mange virker krisen som et forstørrelsesglas. Det, der var svært i familien, bliver mere kompliceret og konsekvenserne større. Omvendt er der også familier, der endelig oplever ro til hinanden, et afstressende familieliv uden diverse forpligtelser og en mulighed for at re-engagere sig følelsesmæssigt i hinanden frem for i jobbet eller i kollegaerne.

Tryk og udviklende base

Ideelt set er familien en tryk base, hvor vi kan være os selv og opleve, at vi hører til. Der er plads til at træde ved siden af, fordi vi holder af hinanden. I de fleste andre sammenhænge i livet skal vi kæmpe os til en sådan plads.

Familien er uden tvivl et af de mest læringsfyldte rum. Her opbygges vores tilknytningsev-

ne og vores identitet. Vi bliver udrustet fra spæde og op gennem livet med kompetencer, der får betydning for vores fremtidige relationer til andre, fx evner til at bidrage i et fællesskab, tage ansvar, opleve og udvise tillid og sætte grænser.

Det er også her, vi kommer til kort, fejler og bliver skamfulde. Vi kan ikke bevare den maske, vi måske kan vise andre steder. Det er her, vi i særlig grad er afhængige af det nådige blik fra andre i familien, fra os selv og fra Gud, og her, vi kan lære at være nådige over for hinanden – og os selv.

Grobund for konflikter

Realistisk set er det også i familien, der i særlig grad kan opstå svære konflikter og uoverensstemmelser. Bibelen tegner på ingen måde det idylliske familiebillede, vi ofte selv forsøger at fremvise. Den er spækket med fortællinger om

søskendejalousi, forældrefavorisering, utroskab, mobning, udelukkelse, nedgørelse, skænderier mm.

Der er en dyb trøst at finde i Hagars ord om Gud, da hun efter gentagne familiekonflikter er sendt ud i ørkenen af Sara: "Du er Gud, der ser. Har jeg virkelig på dette sted set ham, der ser mig?"¹

At stå i en konflikt kan nemlig opleves ensomt og smertefuldt, særligt når konflikten fører til brud i familien. Det er ofte omgærdet med tabu, og derfor oplever man sjældent, at andre ser på en med et nådigt blik eller forståelse for smerten.

De hyppigste årsager til brud i familien – udover skilsmisse og utroskab – er søskendekonflikter, psykisk sygdom eller misbrug, aggression og vold, vrede mod forældrene og uhensigtsmæssige familiemønstre.²

Familien er ens første tilknytning, og når en konflikt opstår med en bror, søster, forælder eller barn, kan det opleves som en afvisning på et grundlæggende plan.³ Når vi ikke længere ses, rammes vi på vores betydning for hinanden. Det bliver let ens værd som menneske, der er på spil, når man føler sig uønsket i flokken, for vi har brug for at betyde noget for hinanden.

Rummelighed og grænser

I en familie med forskelle i personlighed, temperament, holdninger og livsværdier skal relationerne ofte balancere på en vippe mellem rummelighed og grænsesætning. Tipper vippen til den ene side, bliver én i familien måske klemmt; tipper vippen til den anden side, lukkes en anden måske ude.

Vi har ofte en forforståelse af vores familie og en del (ubevidste) levereregler, der har haft en funktion i familien, selvom de måske ikke altid er lige hensigtsmæssige: "Vi kæmper og giver aldrig op", "Her bliver der aldrig diskuteret", "Vi taler ikke om de svære ting hjemme hos os, men koncentrerer os om de gode oplevelser". Og så er der bare den tante, svoger, bror eller søster, der ikke passer ind, bryder alle regler, er svær

at være sammen med og skaber uro i hele systemet.

Kernen i den gode familie er rummelighed, så den enkelte netop har en plads i familien og ikke skal præstere for at få lov at høre til. Det drejer sig om en ubetinget kærlighed, der kan rumme brud på stoltheden, brud på familieværdier og brud på forventninger. En ubetinget kærlighed, der kommer af selv at have mødt et nådigt blik af Jesus.

Men et nådigt blik kan også være en grænsesættende kærlighed, der forstår at sætte sunde grænser, når kærligheden bliver truet. For når én i familien krænker, skal vi ikke bare være rummelige, men i stedet sætte grænser. Vi har alle brug for nogen, der i kærlighed tør sige os imod. Det sker som oftest fra begyndelsen af i familien, mens det i venskaber kræver længere tid at opbygge retten til at blive hørt.

Når kærligheden bliver truet, fx fordi én behandler en anden uretfærdigt, mærker vi noget af det, der er kernen i Guds vrede. Vi må derfor til stadighed overveje, om vores vrede mod et familiemedlem skyldes, at kærligheden bliver truet og derfor er udtryk for en grænsesættende kærlighed, eller om vreden opstår, fordi jeg blot søger mit eget og derfor dybest set er egoisme.⁴

Pindsvinets dilemma: nærhed og distance

Den anden grundlæggende balancegang, familien skal mestre, har filosofen Schopenhauer beskrevet som *pindsvinets dilemma*. Pindsvin ønsker egentlig tæt kontakt med hinanden for at holde hinanden varm, men kommer de for tæt på hinanden, stikker de sig på hinandens pigge og må derfor trække sig fra hinanden.

Pindsvinets dilemma handler om at finde balancen mellem nærhed og distance, om tilknytning og løsrivelse. Man kan ikke komme tæt på et andet menneske uden at blive såret, for når vi knytter til, så åbner op vi op for sårbarheden og risikoen for at blive såret. Når vi vender den sårbare side til, opstår risikoen for at miste, men også muligheden for løsrivelse og distance.

Familien er uden tvivl et af de mest læringsfyldte rum

FOTO: EGOR KAMELEV

Ligesom pindsvin må vi finde en balance i at søge et nært fællesskab med andre uden at "stikke" os på hinanden.

Vi er følelsesmæssigt wired efter hinanden, lige som når vores smartphone automatisk går på et trådløst netværk. Vi mærker, registrerer og former hinanden helt fra fødslen af.⁵ Vi har brug for hinanden, og hjernen former sig efter de indtryk, vi får fra vores nærmeste. Vi skabes dybt afhængige af hinanden for også at løsrive os fra hinanden, så vi efterhånden kan finde os selv og sætte sunde grænser til andre.

Sådan fortsætter det barndommen igennem. Forældre, senere søskende og senere igen venner spejler hinanden og hjælper til at skabe

både en oplevelse af sig selv og sunde grænser til de andre. Som forældre skal vi lære vores børn at knytte til, så de kan udvikle sig til at give slip. Vi skal være ved vores børns side, uden at vi klamrer os til dem eller binder dem følelsesmæssigt, og vi skal heller ikke adskille os fra dem for tidligt.

Både forældre, barn og og søskende erfarer, at der gennem et barns opvækst er en lang række af mindre brud og "genforhandlinger".⁶ Mange søskende kan huske, da storebror tog på efterskole eller fik sin kæreste, flyttede til en anden landsdel, involverede sig meget i noget uden for familien – fjernede sig. Det er naturligt på den måde at give slip, men forholdet skal genforhandles.⁷ Det sker ofte naturligt uden ord, men det kan være nødvendigt også at tale forholdet igennem.

Det svære opstår, når man ikke længere er i stand til at rumme hinandens livsvalg, adskillelsen, løsrivelsen eller den snert af at miste, som distancen indebærer. Dem, vi tænkte, vi kendte så godt, kender vi måske alligevel ikke så godt længere. Måske leder vi indimellem så meget efter det, der engang knyttede os så tæt sammen – det, der ligner os selv – at vi har svært ved at se, hvem vi i virkeligheden er blevet til hver især.

Bliver relationerne for tætte, så vi begynder at stikke hinanden, er vippen måske tippet over mod overinvolvering, hvor vi binder hinanden. Og bliver forholdet for distanceret og for fjernt, er vippen måske tippet til underinvolvering, hvor vi ikke længere har betydning for hinanden.

For nogle kan det være nødvendigt for en tid at trække sig fra relationen til fx forældre eller søskende for at få luft til arbejdet med at finde sig selv som en, der er noget andet end og adskilt fra sine forældre eller søskende. Om end det kan være svært for de andre at leve med det, kan det være værdifuldt for den første, at afstanden bliver respekteret.

Den svære samtale

Når vi oplever familieforviklinger, er det ofte nødvendigt at finde mod til den svære samtale, for at vreden eller bitterheden ikke skal få lov at sætte sig. Ikke alt skal tages op, og vi skal ikke

give hinanden feedback på alt. Men der, hvor der begynder at opstå afstand på baggrund af tavshed, vrede eller bitterhed, er den bedste måde at søge freden på ofte at tage mod til den svære samtale.

Træd varsomt, for samtalen gør uden tvivl ondt. Familieproblemer er ofte forbundet med store følelser, fordi vi betyder noget for hinanden. Sår tager derfor lang tid om at hele, og selv efter tid kan alle sår ikke hele. Det er ikke rart at blive konfronteret med noget, der ikke var så velfungerende, som man troede. Den svære samtale er ikke et angreb, men et håb om, at I kan ændre på det, der måske ikke fungerer nu.

Det er en tillidserklæring at formidle svære følelser til andre. Det kræver mod og fordrer, at der lyttes aktivt, uden at gå i forsvar. I nogle familier kan det være et helt nyt sprog. Et sprog eller en samtale, hvor vi giver eller modtager feedback, handler primært om at rumme, lytte og forstå den andens perspektiv.

Ofte tolker vi de samme situationer ud fra hver vores eget perspektiv og ender i en manglende forståelse for hinanden eller i en form for diskussion af, hvem der har ret.

Det er vigtigt at forstå og anerkende den andens perspektiv, tanker, følelser, ikke-mødte længsler, og hvordan det har været at være i hans eller hendes sko. Derefter kan man søge en fælles forståelse af, at man hver især tolker fortiden forskelligt, måske endda nuancere hinandens perspektiver, hjælpe hinanden ved at tilbyde flere puslespilsbrikker til det større billede, hjælpe hinanden til at se, at der altid er en anden side af historien også.

Når vi har svigtet – og vi kommer til at svigte – så må vi stille op, lytte, erkende og bede om tilgivelse. Det at kunne leve sig ind i og rumme den andens følelser, er den bedste måde at vise kærlighed på.

Tilgivelse handler ikke om at straffe sig selv med selvbekendelser for at have gjort det elendigt eller ikke at have været der. Det er selvsoning, som fratager Jesus muligheden for at sone, og som den anden ikke kan bruge til noget. Den dårlige samvittighed, selvbekendelserne eller skyldfølelsen, der bare bliver ved det og ikke fører til anger, ændring og tilgivelse, ska-

Det at kunne leve sig ind i og rumme den andens følelser, er den bedste måde at vise kærlighed på

ber kun afstand og ikke nærhed.⁸

Når vi omvendt har taget den svære samtale og bliver mødt med anger, ønsket om forandring og tilgivelse, så består modenheden i at kunne se den anden med fejl og mangler, men stadig værd at elske. Så mødes vi i tilgivelsen og sårbarheden med det nådige blik, vi selv er mødt af igen og igen hos Jesus.

Det handler på ingen måde om at gå tilbage til de samme dårlige forhold og samme dårlige mønstre, men i stedet at kunne mødes på ny med et nådigt blik på hinanden, med et fornyet kendskab og nye måder at være sammen på og med sundere grænser.

Vejen videre frem

Hvis den svære samtale *ikke* fører til ændring af de dårlige mønstre, *kan* en mulig vej at gå være at søge hjælp sammen eller hver for sig hos et erfarent menneske, en professionel terapeut, psykolog, sjælesørger eller præst. En udenforstående kan hjælpe jer til at se fastlåste mønstre, løfte blikket fra hvert jeres perspektiv og hjælpe jer ind i nye, sundere mønstre.

Når forsoning ikke er mulig, kan der være en forløsning i at opgive håbet om forsoning og få det bedre ved at give plads til at sørge. Det indebærer også at opgive håbet om at få en forklaring på, hvorfor det gik galt.

Nogle gange tror vi, at hvis vi bare forstår forklaringen, så heles såret – men såret er allerede skabt ved bruddet og afvisningen. I stedet kan det være helende at se på den anden med medfølelse, nådige og kærlige tanker. Det er muligt at nå til en følelse af fred ved at give slip og give det over til Gud, også selvom det aldrig lykkes at genskabe relationen. Det modsatte af brud er ikke nødvendigvis genforening – det er fred – at forsone sig med, at det er sådan, det er blevet. ■

- 1 1 Mos 16,13
- 2 Camilla Bechsgaard & Katrine Krebs: *Familiefred med dine voksne børn*, 2015
- 3 Ibid.
- 4 Timothy Keller: *The songs of Jesus: A Year of Daily Devotions in the Psalms*, 2015
- 5 Daniel Stern: *Barnets interpersonelle univers*, 1999, s. 156
- 6 Camilla Bechsgaard & Katrine Krebs: *Familiefred med dine voksne børn*, 2015
- 7 Camilla Bechsgaard: *Familiefred med dine forældre*, 2012
- 8 Bruce Narramore: *No Condemnation. Rethinking guilt motivation in counseling, preaching and parenting*, 1984. P. 145-146

TEMA

Livet som single

AF KAJA LAUTERBACH

Jeg er glad for mit eget selskab, men især omkring de kristne højtider kan det føles ret tomt.

Kaja Lauterbach, f. 1962

Journalist på *Tro & Mission*
kl@dml.dk

Alle mennesker oplever at leve som single. Nogle måske kun i kort tid, før de bliver gift. Andre i en lang årrække, måske hele livet. For mig er singlelivet ikke noget, jeg aktivt har valgt, men det er blevet en varig livssituation. I denne artikel vil jeg pege på nogle af de udfordringer, det indebærer for mig som kristen.

Det er vigtigt, at man i single-tiden ikke ser på sig selv som en, der er anbragt i et venteværelse eller på et sidespor, indtil det, man venter på – ægteskabet – kommer, og det rigtige liv begynder. I stedet skal man se sit liv som en gave, og en gave skal pakkes ud, for at man kan få fuld glæde af den.

At pakke livet ud betyder, at man skal huske at leve det liv, man har fået. Situationen som single giver nogle livsvilkår, som man ikke har i et parforhold; tid og muligheder, som man ikke ville have, hvis ens liv og hverdag skulle passes ind med en andens. Det skal man sætte fokus på og udnytte. Brug det liv, man har.

Samtidig skal man erkende, at det også giver udfordringer, at ens liv ikke er som de fleste an-

dres. Både er man alene om alle de praktiske ting, og man har også kun sig selv at snakke med om både glæder og svære ting. Det vil sige, at man aktivt skal opsøge at få flere perspektiver på tingene – man kan ikke bare gå ind i stuen og spørge: Hvad mener du?

Behov for blandet fællesskab

Ikke alle oplever det at leve som single på samme måde. Og ligesom der ikke er en skabelon for, hvordan man skal være kvinde eller mand, er der det heller ikke for at være single. Derfor skal både vi singler og alle andre give singlerne frihed til at være forskellige.

Nogle singler har et stort behov for fællesskab med andre singler, mens jeg trives bedst i et blandet fællesskab. Netop fordi jeg som single er vant til at se verden og livet fra den enliges synspunkt, er det nødvendigt for mig at få udvidet min horisont ved at være sammen med familier og par.

Jeg har heller ikke det store behov for kvindes fællesskaber. Tværtimod har jeg behov for at få udfordret mit liv ved at spejle mig i det, jeg ikke

FOTO: EGOR KAMELEV

har til hverdag: mænd og parforhold. Egentlig synes jeg ofte, det er lettere at være sammen med mænd. I kvindefællesskaber glider snakken – ubevidst – ofte over i problematikker som hustru og mor, mens mænd har et meget bredere emnevalg.

På kristne kvindekonferencer fylder emner som at være kristen hustru og mor også rigtig meget i programmet. Det er jo meget relevant for de fleste kvinder – bare ikke for mig – og derfor melder jeg mig sjældent til.

Behov for nære venskaber

Som single har man kun sig selv at tage hensyn til, og det kan medføre nogle vaner, som kan være uheldige i en social sammenhæng. Der har jeg brug for mine venner til at sætte ord på tingene, og gerne så tidligt, at det ikke gør alt for ondt på hverken vennerne eller mig, og vanerne ikke er blevet meget svære at ændre.

Alle mennesker har brug for at have gode venner af begge køn og i forskellige livssituationer, fordi det hjælper med til, at vi forstår hinan-

dens synspunkter og følelser. Som single er det imidlertid ekstra nødvendigt, fordi man ikke har det nære forhold til et menneske af det andet køn, som en ægtefælle giver.

Når jeg nogle gange har lidt ondt af mig selv, fordi jeg er single, har det været en stor hjælp at være sammen med gifte venner, der giver mig lov til at opleve, at deres liv som ægtepar og som familie også kan være svært nogle gange.

Det er ikke kun på det praktiske plan, at mænd og kvinder er forskellige – det gælder også med hensyn til holdninger og følelser. Den forskellighed gør, at vi kan supplere hinanden, men ofte kan det som single være en udfordring at få det fortrolige forhold til et menneske af det andet køn, hvor man fx drøfter etiske forhold. For mig er det ikke desto mindre nødvendigt at få flere perspektiver på end kun kvindeholdninger. Og det kan fx opnås, hvis jeg taler om de ting med begge ægtefæller på én gang.

Menigheden som familie

Nogle gange har jeg undret mig over, at Paulus,

Det er vigtigt, at man i single-tiden ikke ser på sig selv som en, der er anbragt i et venteværelse eller på et sidespor, indtil det, man venter på – ægteskabet – kommer, og det rigtige liv begynder.

Nogle gange har jeg undret mig over, at Paulus, der jo selv var single, ikke skriver mere om det

der jo selv var single, ikke skriver mere om det. Han kommer hverken med vejledning, formaning eller opmuntringer til singlerne eller til menighederne. Måske kan noget af grunden være, at det slet ikke var et problem på hans tid. Menighederne var én stor familie, hvor der var plads til og brug for både bedstemostre og grandonkler.

På et tidspunkt, hvor jeg ikke rigtig kunne finde mig til rette i min biologiske familie, viste Gud mig meget tydeligt, at han havde givet mig menigheden som en ekstra familie. En familie skal omfatte mange typer og aldre. Det betyder også, at de fleste samlinger skal være for alle, men jeg kunne også godt en gang imellem bruge det, der i mange familier hedder voksentid.

Jeg er glad for mit eget selskab, men især omkring de kristne højtider kan det føles ret tomt. Jeg har en biologisk familie, jeg holder meget af, men da vi ikke er fælles om forholdet til Jesus, tilbringer jeg ofte en meget stor del af helligdagene alene. Højtiderne er nemlig også familietid, hvor de fleste andre helt naturligt finder sammen med forældre, børn og børnebørn. Jeg betragter menigheden som min ekstra familie, og det ville glæde mig, hvis man satse lidt mere på samlinger dér.

Som nævnt tidligere efterlyser jeg ikke singlefællesskaber, men gerne, at menighedens ledelse også planlægger samlinger på dage, hvor man ved, der ikke kommer ret mange. Jeg skriver med vilje samlinger og ikke gudstjenester, for når man ved, der kun kommer få, er der noget godt i, at man ikke sætter hele "maskineriet" i gang, men har mere uformelle fællesskaber.

Noget, der kan virke fremmedgørende – også på alle de unge i menigheden, der endnu ikke er

blevet gift – er, hvis prædikanten bruger rigtig mange billeder fra familielivet. Heldigvis oplever jeg det ikke nær så tit som for få år siden. En af grundene, tror jeg, er, at vi ofte har unge prædikanter i min menighed, og de har ikke et langt familieliv at trække på.

En single er et helt menneske

Der står i Bibelen om de første to mennesker, at Gud skabte *dem* som mand og kvinde. Han skabte altså to mennesker – ikke to dele af en helhed. Det betyder, at jeg også som single er *hel*. Der mangler ikke noget. Det er ikke sådan, at man først bliver hel, når man bliver gift.

Mit liv er ikke skabt som et puslespil, hvor der mangler nogle vigtige brikker, som en ægtefælle vil have med sig. Det skal både singler og ægtepar huske og ikke betragte singlerne som lidt unaturlige, men i stedet give rum for, at de kan udfolde deres værdi som ligeværdige.

At Gud skabte mennesket som mand og kvinde, betyder, at vi er skabt som seksuelle væsener. To forskellige parter, som passer sammen, og for hvem sex er en naturlig ting. Men det betyder også, at jeg som single må leve med nogle uopfyldte behov.

Jeg ønsker nemlig at leve efter Guds ordninger, som klart giver udtryk for, at sex er bestemt til at finde sted mellem to mennesker, der er gift med hinanden. Sex er ikke en rettighed, men en gave, som man kan ønske sig. Og som de fleste af os nok har erfaret, får man ikke altid alle sine ønsker opfyldt.

Hvis man vil holde fast i at leve efter Guds ordning, er det vigtigt at tage en beslutning om det. For mig gælder det både livet i cølibat og det ikke at ville giftes med en fraskilt.

Man er ikke herre over følelser og forelskelser, men den beslutning, man har taget på forhånd, kan hjælpe til at finde ud af, hvad man skal gøre, når man står i forskellige situationer i livet.

Nogle situationer er åbne for, at man kan træffe forskellige valg. I andre situationer må man, som jeg ser det, lade Guds bud være den afgørende målestok, og det kommer ikke af sig selv, men kræver et aktivt valg midt i fristelserne. ■

TEMA

Barnløshed – skjult sorg og etisk udfordring

AF LILIA OG NICKLAS LAUTRUP-MEINER

Det kan være en stor sorg ikke at kunne få børn, og barnløshedsbehandling rummer mange etiske overvejelser for par, der ønsker at fastholde Bibelen som moralsk kompas.

Det siger næsten sig selv, at *ufrivillig* barnløshed er en tung byrde at bære. Drømmen om at få børn er et naturligt ønske, der er indlejret i menneskehedens biologi og kultur lige fra skabelsen (1 Mos 1,28). Netop derfor kan ufrivillig barnløshed være en stor sorg for det enkelte menneske og par. Det vidner også de bibelske beretninger om.¹

Omkring hver femte danske par oplever, at det kan være svært at blive gravid.² For en lang række lykkes det efter en længere periode, men for nogle par lykkes det ikke ad naturlig vej.

Forskellige muligheder

I det danske sundhedssystem kan et par få tre gratis barnløshedsbehandlinger, hvis de ikke

har fælles børn, men igennem et år har haft regelmæssig ubeskyttet sex, uden at en graviditet indtræffer. Ved private klinikker kan man betale sig til yderligere forsøg. Det kan være en hjælp for nogle par, men det er ikke alle barnløshedsbehandlinger, der ender i en fuldbåren graviditet. Dertil kommer, at behandlingsforløbet kan være en psykisk belastning for nogle.

Derfor er det vigtigt at understrege, at et barnløst par også kan overveje andre muligheder. En af dem er at adoptere, om end det for nogle kan være en lukket vej. Nogle par bliver ikke godkendt til adoption, andre kan ikke se sig selv i den mulighed, mens atter andre ikke har råd til de store omkostninger, der er ved adoption.

En tredje mulighed er at vælge at leve med

Lilia og Nicklas Lautrup-Meiner, f. 1980 og 1982

Læge og kommunikationsleder i Luthersk Mission
nlm@dml.dk

ikke at få børn. Der kan være par, der af forskellige grunde hverken ønsker barnløshedsbehandling eller adoption og derfor vælger denne mulighed.

Denne artikel har dog fokus på *barnløshedsbehandling*, fordi der er en række etiske dilemmaer, man som par bør være bevidst om. Artiklen giver nogle overordnede råd og en vejledning til barnløse par, der står i overvejelser om behandling, samt til venner, familie og menighed omkring sådanne par. Samtidig vil vi gerne minde om, at det ufrivilligt barnløse par har brug for støtte i deres sorgproces, der for nogen kan være af en sådan karakter, at den medfører depression og forlist parforhold.

Vi kan dog på ingen måde komme omkring alle de aspekter og udfordringer, som barnløshed rummer. Vi anbefaler derfor, at man som udgangspunkt læser hæftet *Barnløshed?*, som oprindeligt er udgivet af Christian Medical Association i Storbritannien, og som på dansk er udgivet af Kristelig Lægeforening med opbakning fra Retten til Liv, Indre Missions Familiearbejde og Luthersk Mission.

Hæftet kan findes online³ eller tilsendes ved henvendelse til os. Ud over at være en god introduktion for barnløse par, kan hæftet med fordel også læses af præster, menighedsledere, sjælesørgere og andre, der rådgiver og støtter barnløse par.

Hvornår stopper vi behandlingen?

Det barnløse par står over for flere overvejelser, som det er en god ide at tale om sammen og evt. med en præst eller menighedsleder, inden man evt. går i gang med behandling. Bibelen udtaler sig ikke tydeligt om etikken ved moderne barnløshedsbehandling. Hvad det ene par oplever som acceptabelt og fuldt foreneligt med Bibelens vejledning, afviser det andet par. Vores udgangspunkt er, at barnløshedsbehandling principielt er moralsk acceptabelt på linje med sundhedsbehandling generelt set. Men når det er sagt, så er der en lang række overvejelser:

Først og fremmest skal man gøre sig klart, at sundhedssystemets opgave er at levere en fuld-båren graviditet – ikke at hjælpe parret til etiske overvejelser om behandlingen. Man kan som kristent par have overvejelser og bekymringer, som sundhedspersonalet ikke nødvendigvis

forstår. De har ikke nødvendigvis samme syn på det ufødte barn, som vi, der har skrevet denne artikel, mener er i overensstemmelse med Bibelen – mere om det i næste afsnit.

Det er derfor en stor hjælp for det barnløse par, hvis de på forhånd har talt med hinanden om, hvornår de ønsker at stoppe behandlingen, og hvor deres etiske grænse går. Det kan også være en hjælp at sætte ord på disse ting over for sundhedspersonalet, så de kender ens tanker.

For det andet skal man overveje og tale sammen om, hvor vigtigt det er for en at få et barn. En stor del af den information, man kan finde på internettet, handler om de situationer, hvor behandlingen lykkes. Men sandsynligheden for, at reagensglasbehandling (IVF) fører til, at man får et barn, er samlet set omkring 65 procent.⁴ De resterende par bliver enten ikke gravide eller graviditeten mislykkes undervejs. Dertil kommer, at der er en væsentlig lavere sandsynlighed for at blive gravid, hvis man er omkring 40, end hvis man er omkring 30 år.

Drømmen om et barn er naturlig og god, men den kan også blive så stor, så den fylder mere, end hvad godt er. I skabelsen giver Gud menneskeheden den befaling at fylde jorden op (1 Mos 1,28). Den befaling skal dog ikke forstås sådan, at man er mislykket som menneske eller som par, hvis man ikke kan sætte børn i verden. Ligesom der er krig, sygdom og død i verden pga. syndefaldet, er der mænd og kvinder, der af den ene eller anden grund ikke kan få børn.

Etiske problemstillinger ved barnløshedsbehandling

En tredje overvejelse gælder de etiske problemstillinger omkring den specifikke behandling. Barnløshedsbehandling kan – i forhold til det etiske aspekt – groft sagt deles ind i to kategorier: insemination og IVF.

Insemination er primært aktuelt for par, hvor manden har lav sædkvalitet. Ved en insemination renses sæden, inden den lægges op i livmoderen. Herefter går naturen sin gang, ligesom efter et almindeligt samleje.

Der tilbydes dog insemination både fra donor og fra partner i det danske sundhedssystem. Vores udgangspunkt er, at graviditet og sex hører sammen. Eftersom Gud har knyttet seksualiteten til ægteskabet, fraråder vi derfor, at man

Hæftet *"Barnløshed?"* kommer mere i dybden med de udfordringer, barnløsheden rummer.

Det kan læses online på Kristelig Lægeforenings hjemmeside.

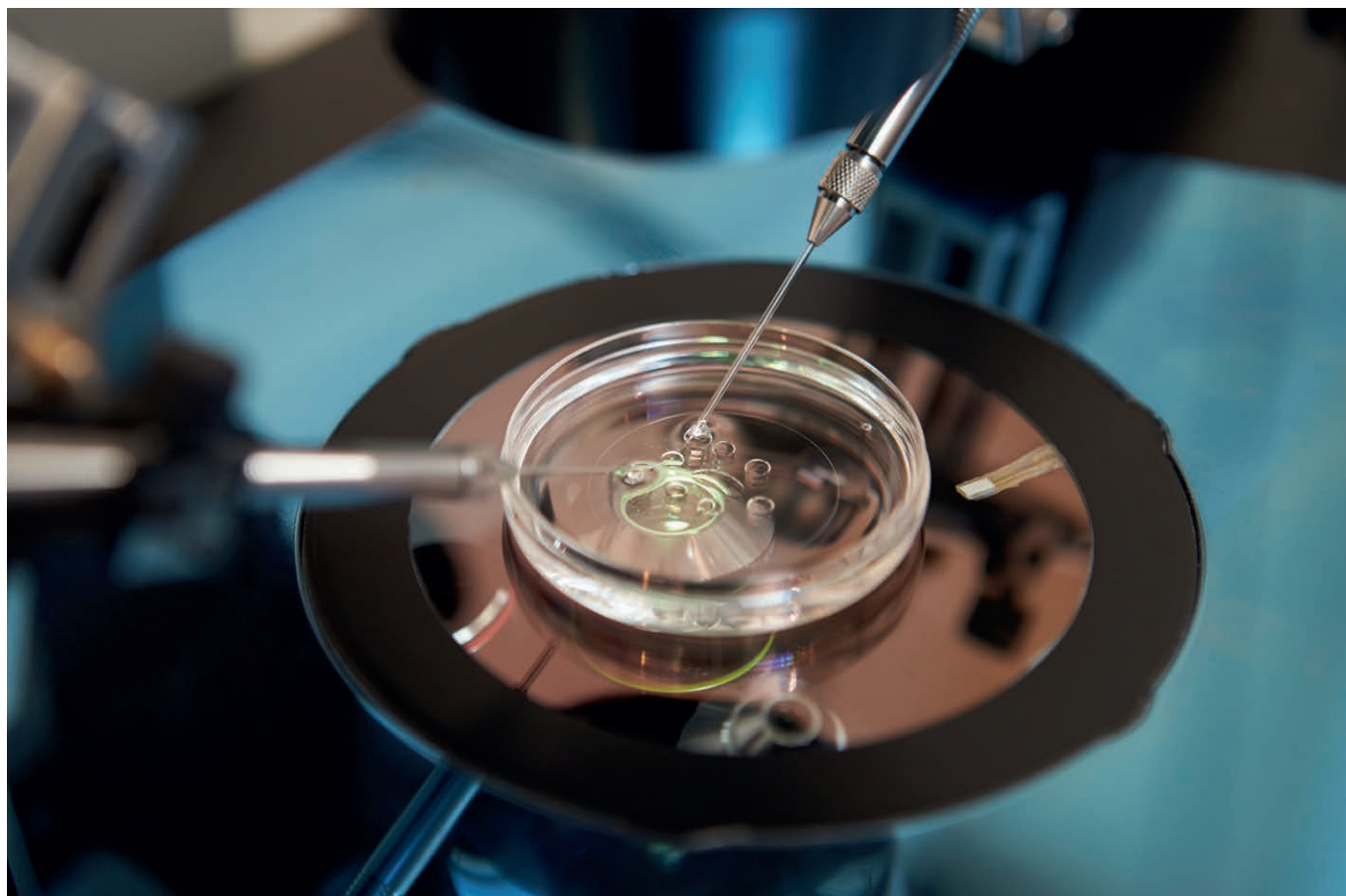

FOTO: ISTOCKPHOTO

bruger donor-sæd til insemination.

Vi finder derimod insemination med ægte-mandens sæd grundlæggende uproblematisk. Nogle par kan have betænkeligheder ved, at manden skal onanere for at frembringe sæd. Man kan læse mere om denne problemstilling i Barnløshed-hæftet.

Ved en *IVF-behandling* mener vi, at man skal overveje, hvornår livet begynder. Ved IVF-behandling udtages æg fra kvinden (eller en ægdonor) efter en hormonbehandling, der har til formål, at hun skal producere mange æg. Derefter befrugtes æggene med mandens (eller en sæddonors) sæd i et laboratorium. Derefter venter man og ser, hvordan de befrugtede æg udvikler sig. Til sidst lægger man det bedste eller de to bedste op i livmoderen. De resterende nedfryses til senere brug eller kasseres. Nedfrosne æg skal ifølge dansk lov kasseres efter fem år.⁵

En grundlæggende overvejelse er, om det befrugtede æg i petriskålen i laboratoriet er et menneskeliv, som må beskyttes på samme ni-

veau som fx dets mor eller far.

En fuldbåren graviditet kan ikke lade sig gøre uden sæd, æg og livmoder. Ved en normal graviditet sætter det befrugtede æg sig fast i livmoderen efter en håndfuld dage. Ved enhver graviditet er der tilmed omkring 50 procent sandsynlighed for, at det befrugtede æg ikke sætter sig fast, og at kvinden således aldrig nogensinde opdager, at hun har været gravid.⁶ Derfor *kan* man med en vis ret mene, at livet først begynder, når det befrugtede æg sætter sig fast i livmoderen. Denne holdning vil betyde, at der ikke er noget etisk problematisk i at kassere befrugtede æg.

Vi mener derimod, at livet begynder, allerede når sæd møder æg – altså ved undfangelsen. Bibelen taler ikke tydeligt om denne specifikke problemstilling, men der er flere steder i Bibelen, der omtaler fosteret i de allertidligste stadier som et individ. Det gælder profetlitteraturen (Jer 1,5), de poetiske bøger (Sl 51,7) og de fortællende beretninger (Matt 1,20). Et enkelt

En grundlæggende overvejelse er, om det befrugtede æg i petriskålen i laboratoriet er et menneskeliv, som må beskyttes på samme niveau som fx dets mor eller far.

Man kan som kristent par have overvejelser og bekymringer, som sundhedspersonalet ikke nødvendigvis forstår

sted kan tolkes, som om det ufødte barns liv har mindre værdi end moderens (2 Mos 21,22), men teksten taler om en utilsigtet hændelse og ikke overlagt drab.⁷

Der er således god grund til at mene, at fosteret allerede ved undfangelse - og før det har sat sig fast i livmoderen - er at betragte som et menneske. Det må derfor være op til dem, der mener noget andet og vil fastholde Bibelens autoritet, at påvise noget andet.

Med denne holdning er udvælgelsen af befrugtede æg ved en IVF-behandling særdeles problematisk. Det gælder også for den gruppe af par, der kan undfange på normal vis, men som pga. alvorlige arvelige sygdomme tilbydes IVF-behandling og præimplantationsdiagnostik (PGD). PGD er en undersøgelse af det befrugtede æg med henblik på at frasortere befrugtede æg med anlæg for alvorlige sygdomme.

Hvis man - som vi - mener, at befrugtede æg er liv, er det derfor også et særdeles vigtigt spørgsmål, hvad man gør med befrugtede æg, der nedfryses.

Selvom teknologien hele tiden bliver bedre, er der stadig en risiko for, at det befrugtede æg går til ved nedfrysning og optøning. Men selv hvis det befrugtede æg overlever, så kender ingen fremtiden. Man kan have alle intentioner om at bruge de nedfrosne, befrugtede æg, men sygdom, død og et forlist parforhold kan ændre på de gode intentioner om at bruge dem, inden de destrueres efter fem år.

Et godt alternativ er at nedfryse de ubefrugtede æg. Dermed kan man nøjes med kun at befrugte ét æg ad gangen, uden at kvinden skal igennem mange hårde behandlinger. Man kan ligeledes kassere de ubefrugtede æg uden etiske skrump. På private sundhedsklinikker gør man sig i disse år erfaringer med at nedfryse ubefrugtede æg. Teknikken bruges i dag primært til kvinder, der gerne vil vente med at få børn, men kan i princippet bruges af alle.

Kan man lave en særlig aftale?

Det store spørgsmål er så, om det overhovedet

kan lade sig gøre at få en IVF-behandling, uden at der befrugtes flere æg, end der sættes op i livmoderen. Eller om det kan lade sig gøre at få sat flere befrugtede æg op, selvom det ikke er almindelig praksis.

Det spørgsmål kan der ikke svares entydigt på. Det er i høj grad et spørgsmål om, hvilke aftaler man kan lave med sundhedspersonalet. Vi kender til flere personer, hvor kvinden har fået lov til at få en mildere hormonpåvirkning, sådan at der blev produceret ganske få æg. Dermed kan man stå i en situation, hvor der reelt kun er ét eller to æg at befrugte, som man kan få sat op.

Som par skal man være bevidst om, at hvis man ikke ønsker, at der befrugtes flere æg, end der sættes op, så har man mindre sandsynlighed for at opnå graviditet. Det skyldes dels, at der er færre æg at tage af, men det skyldes også, at sundhedspersonalet kan nægte at lave særløsninger og således afviser en.

Det gælder også på en privat fertilitetsklinik, der har en interesse i at sikre en fuldbåren graviditet, fordi de bruger succesrate til at markedsføre sig selv. Den private klinik kan derfor have den holdning, at de ikke ønsker at reducere mulighederne for en graviditet ved ikke at befrugte flere æg, end man sætter op.

For stor en byrde at bære alene

Det barnløse par kan som nævnt føle sorg over de brudte forhåbninger for livet, over mislykkede graviditetsbehandlinger eller spontane aborter. Men sorgen kan også handle om at være sidste led i slægten, om ikke at kunne give livets erfaringer videre til sit eget barn eller om ensomhed.

Dertil kommer en lang række andre følelser: utilstrækkelighed, skyld, vrede, tristhed eller andet. Der kan i øvrigt være stor forskel på, hvordan mand og kvinde reagerer. Som et kapitel i en kristen bog om barnløshed siger det: "hun ønsker sig et barn; han ønsker sig sin kone tilbage."⁸ Det barnløse par kan også opleve en indre konflikt, der kan ramme deres samtaler, deres seksuelle relation og deres følelser for

hinanden i en grad, der permanent ødelægger eller udfordrer parforholdet.

Sorgen over ikke at kunne få børn eller de følelser og kriser, som det kan medføre, kan være usynlige eller uforståelige for resten af verden, som derfor let kan komme til at såre det sorgramte barnløse par med ellers velmente spørgsmål eller spøgefulde hentydninger. Men selvom ufrivillig barnløshed for nogle kan føles som noget, man helst vil gemme væk, så kan byrden blive lettere at bære, hvis man deler den med (få) andre.

Men det er ikke altid let for den person, der står midt i sorgen selv at tage initiativ til at tale om det svære. Her har man en forpligtelse som venner, menighed og familie. Har man et nært forhold til et par, der efter mange års ægteskab ikke har fået børn, kan det også være en god ide på en betænksom og forsigtig måde at spørge ind til det.

Det er dog vigtigt, at man som udenforstående ikke for hurtigt griber til løsningsforslag og forklaringer eller kommer med overfladisk trøst. At "alt virker sammen til gode for dem, der elsker Gud" (Rom 8,28) er sandt, men måske ikke netop det, det barnløse par har brug for at høre, når sorgen tynger.

Som barnløst par skal man dog også overveje, hvor mange man indvier i sin barnløshedsbehandling. At man netop har fået sat et befrugtet æg op efter i mange år at have forsøgt at få et barn, er en glædelig nyhed, som man måske gerne vil dele med verden. Men ligesom de færreste deler nyheden om en almindelig graviditet med verden før efter en rum tid, kan par, der er i behandling for barnløshed, også med fordel nøjes med at dele de gode nyheder med dem, som parret også vil dele sorgen med, hvis graviditeten mislykkes. Det kan være meget svært at måtte fortælle alle, man har delt den gode nyhed med, at man har mistet barnet nogle uger senere.

Det barnløse par kan som enkeltpersoner og som par have brug for professionel hjælp for at håndtere sorg og krise over at være ufrivilligt barnløs. Her kan parrets nærmeste være med til

at støtte op om, at parret eller den ene af parterne får den hjælp, de har behov for.

Ikke en let vej

Børn er en gave, som Gud måske giver os. Og barnløshed er en konsekvens af syndefaldet. Det var ikke sådan, vi oprindeligt blev skabt. At følge sin kristne overbevisning også i dette, kan for nogle betyde, at drømmen om at blive tre brister. Men vi er kaldet til at følge Guds veje også i det svære.

Det er ikke altid en let vej, og den er ikke nødvendigvis ens for alle. Men Gud har lovet os, ikke at han fjerner byrderne og det svære, men at han går med os gennem sorgen og alt det svære (Sl 23). Og så må vi som menighed, familie og venner være med til at bede for og græde med dem, der græder, og glæde os med dem, det lykkes for (Rom 12,15). ■

Sorgen over ikke at kunne få børn eller de følelser og kriser, som det kan medføre, kan være usynlige eller uforståelige for resten af verden

- 1 Se fx 1 Mos 30,1 og 1 Sam 1,10f
- 2 www.lfub.dk/om-barnloeshed/
- 3 kristeliglaegeforening.dk/publikationer/barnloeshed/
- 4 www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/julianemarie/fertilitetsklinikken/undersogelse-og-behandling/Fertilitetsbehandling/Documents/IVF%20vejledning%202017.pdf
- 5 Der er i øjeblikket overvejelse om at forlænge denne periode til kvindens 46. leveår
- 6 American Journal of Bioethics 2008;8: 13
- 7 Dertil kommer, at oversætterne er uenige om stedet. Se fx oversættelsen i Bibelen på Hverdagsdansk, der taler om, at kvindens fødsel sættes i gang.
- 8 Glahn og Curtrier: *The Infertility Companion*

FYLD UD

AF MATHIAS SECHER ROM

Hjemmet, der aldrig blev åbnet

Hvis bare
Men ikke

Fritstillet menig i menigheden

De kunne
Men ikke

Fantomsmærter

En drøm
Men ikke

Du Gud, der endnu ikke giver knus

Fyld ud

Mathias Secher Rom, f. 1983
Frimenighedspræst
mathias@brammingfrimenighed.dk

GODT SAGT

*Vi bør hverken være overdrevent glad for at være gift
eller overdrevent skuffede over ikke at være det
– for Kristus er den eneste ægtefælle, der til fulde kan
tilfredsstille os, og Guds familie er den eneste familie,
der fuldt ud kan rumme os og tilfredsstille os*

TIMOTHY KELLER

TEMA

Hvordan komme videre efter en skilsmisse?

INTERVIEW MED EJLER NØRAGER. AF OLE SOLGAARD

Den fraskilte er i en sårbar situation og oplever det ofte som en fiasko, at det ikke lykkedes at holde sammen på ægteskabet.

Når man er blevet skilt, er man på mange måder i en meget sårbar situation. Det må både venner, familie, menighed og den fraskilte selv være opmærksom på.”

Sådan siger Ejler Nørager, der er frimenighedspræst i Sønderjyllands Frimenighed samt forkynder og sjælesørger i LM Sønderjylland-Fyn og har mange års erfaring fra samtaler med mennesker i forskellige livssituationer.

Sårbar situation

Når han skal svare på, hvordan man kommer videre i livet efter en skilsmisse, peger han først på det med at være bevidst om den sårbare situation.

”Den sårbare fraskilte har ofte en enorm skamfølelse over, at ægteskabet gik i stykker, også selvom man måske selv er den, der har den mindste andel af skylden for det. Det opleves som en fiasko, at man ikke var i stand til at holde

de sammen. Man kan nemt komme til at ’leve i andres hoveder’, altså forestille sig en masse om, hvad de andre tænker om en.”

Han tilføjer, at sårbarheden og skamfølelsen hos mange skilte bliver et filter for det, de hører. Det drejer sig både om det, der siges, og det, der ikke siges i såvel private samtaler som i forkyndelsen:

”Næsten uanset hvad prædikenen handler om, kommer man nemt til at høre noget om utroskab eller skilsmisse mellem linjerne. Skamfølelsen filtrerer ikke bare noget fra, men fører også ting ind, der ikke er blevet sagt.”

Troen udfordres

Forholdet til Gud og menigheden bliver ofte udfordret hos den skilte, nævner sjælesørgeren. Nogle vælger Gud fra af forskellige grunde. Andre føler sig som andenrangsmedlemmer og holder enten brat eller stille og roligt op med at

Ole Solgaard, f. 1969

Redaktør af *Budskabet* og journalist på *Tro & Mission*
os@dml.dk

Forholdet til Gud og menigheden bliver ofte udfordret hos den skilte – og nogle vælger Gud fra, nævner Ejler Nørager (billedet), der er frimenighedspræst og er-faren sjælesørger.

komme i menighedens fællesskab.

Men også dem, der hverken distancerer sig fra Gud eller det kristne fællesskab, kan have det svært med det.

”Når nyhedens interesse har lagt sig, kan den skilte opleve et tomrum. Det kan være svært at drive sig selv af sted til møde og gudstjeneste eller holde andagt, når man er vant til at være to om det. Dertil kommer hele belastningen af skyld og skam,” konstaterer Ejler Nørager.

Det er hans erfaring, at den svigtede part i skilsmissen næsten altid har en nagende samvittighed og overvejer, om han/hun kunne have gjort noget anderledes i forløbet.

Dermed antyder frimenighedspræsten også, at der er forskel på, hvilken rolle parterne spiller i en skilsmisse. I mange tilfælde er der skyld på begge sider, men der er også tilfælde, hvor ansvaret for skilsmissen er ret ensidigt. Skilsmissen opleves desuden forskelligt, afhængig af om man selv har ønsket og taget initiativ til den, eller om man føler sig forladt af den anden.

”Skilsmisse er imod Guds vilje, så den er aldrig

god. Guds tanke er, at ægteskabet er livslangt. Der findes dog situationer, hvor det kan være det mindste onde at gå fra sin ægtefælle, fx for at beskytte sine børn og sig selv,” tilføjer Ejler Nørager.

Tilgivelsen sætter fri

I den forbindelse peger han på tilgivelsen som den vigtigste faktor i det at komme videre, når skilsmissen er en realitet.

”Man kommer videre – som på alle andre områder – gennem troen på Jesus. Det var al synd – også i forbindelse med en skilsmisse – der blev lagt på Jesus. Det er hverken nemmere eller sværere for Gud at tilgive bagtalelse end skilsmisse. Prisen var lige høj: Jesu blod.”

”Vi bærer synd med i alle livets forhold. Det gør vi i ægteskabet, og det gør vi i skilsmissen. Og vi har ikke kun brug for tilgivelse for vores handlinger, men også for, at synden er en indgroet del af os. Men hvis man ’vandrer i lyset’ – ved at bekende sin synd – så siger Bibelen, at ’Jesu blod renses for *al* synd!’ Der er ingen

undtagelser, som Jesu blod ikke kan rense for,” pointerer sjælesørgeren med henvisning til Første Johannesbrev 1,7-9.

Han understreger, at det er vigtigt for den fraskilte at se sig selv som tilgivet for at komme videre. Og det er vigtigt, at forkyndere og sjælesørgere gør det klart og tydeligt for alle, at hos Gud er der tilgivelse.

Samtidig kan den fraskilte ofte have brug for hjælp til at skelne mellem den skyld, man selv er ansvarlig for og kan få tilgivelse for, og så den synd og de sår, man er blevet påført af den anden. Hvad sidstnævnte angår, vil det være en hjælp at blive opmærksom på det filter, den unødige skamfølelse som nævnt nemt bliver.

Åbenhed er afgørende

Under alle omstændigheder tror Ejler Nørager, at åbenhed fra flere sider er en anden afgørende faktor for at komme godt videre efter en skilsmisse. Her tænker han både på åbenhed fra det skilte par og fra familie, venner og menighed.

Han opfordrer den fraskilte til at få talt med andre om situationen og søge hjælp. For nogle er der hjælp nok i bare at få det sagt til venner, familie og menighed – ”køkkenbordssjælesorg”. Andre gange er der behov for at vende tingene med en mere ”objektiv” person, fx en sjælesørger eller terapeut.

Mange kan være usikre på, hvor åben kommunikation bør være i menighedssammenhæng om konkrete skilsmisssituationer, men for Ejler Nørager er der ingen tvivl om, at risikoen ved fortielse er større end ved åbenhed.

”Hvis man skal komme godt videre, er der brug for åbenhed. Det er vigtigt, at menigheden fx er klar over, at skilsmissten ikke var ønsket, hvis det altså er situationen, men at vedkommende samtidig udtrykker: ’Jeg har også begået fejl, men jeg har nu erkendt og bekendt dem for Gud. Derfor kan jeg stadig stå med oprejst pande.’”

Hos Gud er der ikke forskel på synd, men for mennesker er der forskel på synlig og usynlig synd. Skilsmisse er en meget synlig ting, der

vækker opmærksomhed, indskyder frimenighedspræsten.

”Det afgørende er, om man bagatelliserer eller erkender sine egne handlinger og fejl, uanset om det drejer sig om skilsmisse eller en hvilken som helst anden konfliktsituation. Jeg har stor respekt for de mennesker, som erkender deres fejl, står ved deres fejl, lever i tilgivelsen og evt. trækker sig fra udvalgte opgaver pga. forbigående-effekten.”

Menighedens håndtering

Venner og menighed kan ofte komme til at stå i et dilemma, når et par bliver skilt. Der kan nogle gange opstå to lejre, der udviser sympati med hver sin af de to parter, har Ejler Nørager iagttaget. Og så er mange i øvrigt ofte tilbøjelige til at støtte op om den, der tilsyneladende er den svigtede part.

”Vi kan komme til at svigte den skyldige, fordi vi har fokus på den svigtede. Men jeg tror, det er vigtigt at bevare den gode relation, også til ’skurken’. Man må tydeligt sætte ord på, at vedkommende har handlet forkert, men at man gerne vil være sammen med ham/hende alligevel.”

I praksis er det dog ofte svært at bevare en god relation til begge parter, ligesom det oftest ikke er en god idé, at de fortsætter i samme menighed, tilføjer sjælesørgeren.

Selvom skilsmisse er en sårbar situation, må det ikke få den konsekvens, at man i misforstået hensyntagen ikke tør bringe det bibelske perspektiv på ægteskab og skilsmisse på banen i samtale og forkyndelse, mener han også.

”At der er skilte i en forsamling betyder ikke, at emnet ikke må berøres. Der er nødt til at være en åbenhed om det. Hvis det er et tabu, risikerer man enten, at skilsmisse bliver legaliseret og ’smitter’ andre, eller at det bliver gjort til en særlig synd, hvormed den skilte efterlades i sin egen eller andres fordømmelse.”

Derfor er det magtpåliggende for Ejler Nørager både at understrege behovet for åbenhed omkring en skilsmisse og pege på tilgivelsens mulighed for at komme videre i livet. ■

At der er fraskilte i en forsamling betyder ikke, at emnet ikke må berøres. Der er nødt til at være en åbenhed om det

HORISONT

SPALTEN, HVOR REDAKTIONENS MEDLEMMER VIL FORSØGE AT SÆTTE AKTUELLE OG PRINCIPIELLE FORHOLD IND I EN STØRRE SAMMENHÆNG.

SPALTEN VIL OGSÅ INDEHOLDE PASSAGER FRA DEN KIRKELIGE DEBAT OG KLIP FRA FORSKELLIGE BLADE OG AVISER.

Evangeliet til folkereligøse medmennesker

For et år siden udkom resultatet af en omfattende undersøgelse af danskernes religiøsitet. Det drejer sig om Den Danske Værdiundersøgelse, der siden 1981 er blevet gennemført hvert niende år. Man kan læse om resultatet i artiklen "Danskernes komplekse tro" af Thilde Thordahl Andersen i Kristeligt Dagblad d. 7. maj 2019.

Nu skal man jo altid forholde sig kritisk til undersøgelser. Da jeg selv tilfældigvis blev udvalgt til at besvare spørgeskemaet, oplevede jeg, at nogle emner var umulige at svare retvisende på, fx: "I hvilken grad er skilsmisse acceptabelt?" Hvis jeg svarede "i høj grad", mener jeg vel, at skilsmisse er en fin og uproblematisk mulighed. Hvis jeg svarede "slet ikke", mener jeg vel, at samfundet ikke bør tillade skilsmisse. Hvis jeg sætter krydset midt på skalaen ... hvad betyder det så?

Nå, men selvom man med rette kan have indvendinger mod både spørgsmål og kon-

klusioner, kan sådan en undersøgelse alligevel give et interessant fingerpeg om danskeres forhold til tro og værdier.

Når de 19 forskere bag undersøgelsen forsøger at danne sig et overblik over svarene og skal beskrive religiøsiteten i Danmark, deler de befolkningen op i seks forskellige grupper:

1. *De traditionelle* (6 %) tror på de fleste traditionelle dogmer, som kan forbindes med fx kristendommen. De tror på en personlig Gud og et liv efter døden.
2. *De individualistisk traditionelle* (12 %) tror på Gud, men ikke på Helvede og Paradis. De sammensætter i højere grad deres egen religiøsitet.
3. *De alternativt gudstroende* (24 %) tror på Gud som en åndelig kraft, men ikke som en personificeret Gud. 40 % af dem tror på reinkarnation.
4. *De spirituelle* (11 %) tror på en åndelig kraft, men ikke på Gud. Også 40 % af disse

tror på reinkarnation.

5. *De areligøse* (10 %) tror hverken på Gud eller på en særlig åndelig kraft, men er i tvivl om, hvorvidt de tror. De ved ikke, hvad de tror på.
6. *De irreligiøse* (21 %) har slet ingen trosforestillinger og er overbevist om, at de hverken tror på en personlig Gud eller en åndelig kraft.

Det giver en fornemmelse af, hvilken kontekst vi er i, når vi ønsker at formidle det kristne evangelium til danskere i dag.

Først vil jeg bemærke, at bag disse grupper og tal gemmer der sig sprællevende mennesker, som vi kender: bredskuldrede Børge fra borgerforeningen, noble Nancy fra Netto og lalleglade Lars bag ligusterhækken. Måske bor der repræsentanter for næsten alle seks grupper på min vej.

Gud har skabt hvert enkelt menneske bag statistikken. Ingen er skabt til at leve for sig selv. De er alle skabt til fællesskab med ham.

Dernæst vil jeg bemærke, at

uanset forskellige trosforestillinger er der kun ét navn, hvorved mennesker kan blive frelst og få fællesskab med Gud: Jesus. Han er Vejen, Sandheden og Livet. Det er et enkelt, befriende – og samtidig udfordrende – budskab.

Selvom Jesus er den eneste vej til Gud, så kan han dog lede mennesker dertil ad mange forskellige veje og omveje. Det fortæller både Bibelen og missionshistorien om.

Endelig vil jeg bemærke, at vi må øve os i at finde forskellige veje ind til forskellige mennesker – med det samme evangelium. Når evangeliet formidles, må det – ret forstået – tilpasses den kultur og det menneske, jeg står overfor, så det eneste frelsende budskab kan slå rod i og ændre kursen hos Børge, Nancy og Lars.

Er jeg villig til at møde dem hver især med jordnær næstekærlighed og et glimt af Jesus, ham, som kan nå ind bag en hvilken som helst facade?

Ole Solgaard

"Fiskernes" aftryk i samfundet

KRISTEN BELYSNING PÅ EN AF TIDENS BØGER:
"WHO IS AN EVANGELICAL?"

AF MICHAEL AGERBO MØRCH

*Missionsbevægelsernes offentlige indsats står svagt.
Vi må overveje, hvilke aftryk kristne bør sætte i samfundet.*

Kan Danmark afkristnes? Sådan spurgte Hans Kirk i en hidsig lille artikel i tidskriftet *Kritisk Revy* i 1928.

Kirk kendes bedst for sin fremragende roman *Fiskerne*, der desværre blev ubehjælpeligt vinklet i tv-serien fra 1977. Kirk var marxist, og han forstod religion som et opium, der dulmede folks trang til revolution. Hvis arbejderne blev gjort passive af religiøs snak, ville det uundgåelige opgør med kapitalen udskydes. Blev samfundsvilkårene forbedrede, ville folk automatisk fraskrive sig religion.

Hans Kirk er blevet et begreb i diskussionen om fremstillingen af kristendommen i medierne. Nævnes hans navn, får de fleste missionsfolk alvorlige panderynker, fordi det sættes i direkte forbindelse med en urimelig og grovkornet latterliggørelse af en bestemt kristendomsform. Latterliggørelse er som bekendt en immuniseringsstrategi, og Kirk kan således for-

stås som én i en lang historie, der forsøger at holde kristendommen på afstand ved hån, spot og latterliggørelse.

Men læser man Kirk, fødes der også nogle mere generelle spørgsmål, man kan overveje: Hvordan fremstilles en bevægelse i medierne? Og hvordan forstår en kristen bevægelse sit eget samfundsmæssige bidrag?

Den evangelikale bevægelses historie

Det er vanskelige spørgsmål. En sammenligning med en anden bog kan måske hjælpe os i gang. Da jeg for nyligt læste kirkehistorikeren Thomas S. Kidds seneste bog, *Who is an Evangelical? The History of a Movement in Crisis* (Yale University Press, 2019), poppede ovennævnte spørgsmål op, fordi Kidd faktisk implicit har disse som ramme for sin fremstilling af den evangelikale bevægelses historie i USA.

Anledningen til Kidds bog er Trumps sejr ved

Michael Agerbo Mørch,
f. 1988

Ph.d.-studerende og administrativ leder af Center for Teologi i Praksis, DBI
mam@dbi.edu

Billy Graham forfinede og populariserede i 1951 den dobbelte strategi: Evangeliet understøttes og udbredes gennem politik og evangelisation.

præsidentvalget i 2016. I medierne fremhæves det ofte sådan, at hvide evangelikale republikanere var en af de afgørende årsager til Trumps overraskende sejr (81 % stemte på Trump ifølge nogle undersøgelser). Kidd støttede ikke selv Trump (han skriver, han er "#NeverTrump evangelical"), men han forsøger at undersøge, hvorfor den evangelikale bevægelse (white evangelicals) blev så tæt forbundet med det republikanske parti (white republicans).

Første skridt er at forsøge at definere, hvem de evangelikale er. Kidds detaljerede definition lyder: "Evangelikale er genfødte protestanter, som ophøjer Bibelen som Guds ord og som betoner et personligt fællesskab med Jesus Kristus gennem Helligånden."

Alliance mellem evangelisation og politik

Jeg vil lade mange interessante aspekter af Kidds fremstilling ligge og i stedet fokusere på to ting. *For det første* viser Kidd, at det til stadighed plager bevægelsen, at den blev født af prædikanter, der opretholdt raceadskillelse. Store prædikanter som Jonathan Edwards og George Whitefield havde slaver og talte skarpt imod ophævelsen af slaveriet. Særligt før bor-

gerkrigen (1861-1865) gik mange evangelikale ind for slaveri.

I sin brede form var den evangelikale bevægelse faktisk multietnisk, og den er det stadig i dag (særligt pga. pinsebevægelsens opblomstring), men Kidds bekymring er, at en dominerende gruppering af hvide stadig bruger politiske og sociale værktøjer til at markere forskelle, der er stødende for farvede trosfæller. Den store støtte til Trump blandt hvide evangelikale kan ses som sidste skud på stammen af politiske markeringer, der støder mindretallet blandt evangelikale.

For det andet undersøger Kidd de evangelikales "automatiske" støtte til det republikanske parti. 1951 var et skelsættende år, da Billy Graham åbent støttede republikanske Dwight Eisenhower som præsidentkandidat. Det var det første eksempel på den dobbelte strategi, som Graham forfinede og populariserede: Evangeliet understøttes og udbredes gennem politik og evangelisation.

Gennem de næste tredive år udviklede denne alliance sig, så det var mindre overraskende, da den populære prædikant Jerry Falwell Sr. omkring 1980 begyndte at tale om en "moralisk majoritet" (i slægt med Nixons berømte "silent majority", det tavse flertal).

Den moralske majoritet fastholdt angiveligt kristne principper og de ti bud som rettesnor for livet, og særligt bøn på offentlige skoler og kamp mod abort blev definerende. Det skulle præge den evangelikale bevægelse de næste fire årtier og forstærke forbindelsen mellem den brede evangelikale strøm og det republikanske parti. Anti-abort er stadig en mærkesag, ligesom modstand mod islam og homofile vielser er det.

Kidd skriver nuanceret og nøgternt om den evangelikale historie, og jeg mener, der er god lærdom i mange af hans refleksioner. Hans generelle vurdering er, at evangelikales bidrag til samfundet er bedst, når de lader deres tro være rettesnor for en kamp for samfundets svageste,

mens de ofte skyder forbi, når de forsøger at gøre evangelikale praksisser, ideer og samvittighedsspørgsmål til offentlighedens.

Det sidste handler ikke så meget om kampen mod abort eller mod homofile vielser – den indsats kan nemlig godt begrundes alment etisk – som det handler om lukketider for butikker, forsøg på at indføre kreationisme i skoleundervisningen og bøn på offentlige skoler. De historiske forsøg på at implementere disse ideer og praksisser har nærmere skadet den evangelikale sag, mener Kidd.

En kristen bevægelses samfundsmæssige aftryk

Samspillet mellem en bevægelses selvforståelse og offentlighedens fremstilling er kompliceret.

debatten, og jeg hører og læser ofte gode betragtninger og kritiske perspektiver. Men i mine øjne har vi sværere ved at præcisere, hvordan vi teologisk skal forklare kristnes rolle i samfundet. I mine øjne er det ikke løsningen at sætte lighedstegn mellem et politisk parti og en kristen bevægelse, som Kidd kan dokumentere, at det sker i USA. Og det er i øvrigt underordnet, om partiet så hedder KD, DF, EL eller en fjerde bogstavkombination.

Lærdommen fra USA er i stedet, at kampen for social retfærdighed bør være udgangspunktet. Vi ser det spejlet i hele Bibelens fremstilling, men måske allerstærkest hos profeterne i GT og i Jesu egen tjeneste. Verden er ikke retfærdig, og også i dag må Guds folk kæmpe for slaven, den ensomme, enken og den faderløse.

Udover social retfærdighed mener jeg, at særligt to indsatser er afgørende: kampen for religionsfrihed og det ufødte barns ret

De forstærker gensidigt hinanden. Fremstilles en bevægelse som gammeldags og uaktuel, vil det smitte af på selvforståelsen og enten føre til større tilbagetrækning og forsigtighed eller en mere krigerisk og skismatisk indsats.

Når vi ser på vores egen andedam, har mediernes negative fremstilling af missionsbevægelserne haft større indflydelse på vores usikre offentlige rolle end vores egen mangel på en offentlighedsteologi.

Jeg er bekymret for, at missionsbevægelsernes offentlige indsats står svagt, fordi vi scorer højt på offentlig ydmygelse, men lavt på teologisk refleksion over vores eget samfundsbidrag.

Mange missionsfolk er optagede af samfunds-

Udover social retfærdighed mener jeg, at særligt to indsatser er afgørende: kampen for religionsfrihed (i udvidet forstand: åndsfrihed) og det ufødte barns ret. Begge områder bliver tæppebombet i disse år, og det er netop nu, vi må gøre vores arbejde.

Intet må overskygge arbejdet med at vidne om Jesus, men så længe vi er her på jorden, har vi en tillægsopgave, nemlig at kultivere den verden, Gud har sat os i. Skal vi gøre det med frimodighed og kraft, må vi dels kæmpe for nuancer i mediernes fremstilling af vores bevægelse, dels arbejde mere intenst med at udvikle vores teologi om vores samfundsbidrag, så vi mere præcist ved, hvad vi ønsker at sætte i verden. ■

Kvinden som hjælper og livgiver

AF DITTE OLSEN

Skabelsesberetningen er blevet mine nye "briller" til at se, hvordan Debora og Abigajil udfyldte deres rolle som kvinde med glans.

*Jesus siger på et tidspunkt,
at han selv er underordnet
faderen.*

*(Betyder det så, at Jesus er
mindre værd end Gud fader?)*

Mange kvinder har en indgroet frygt for, at kønsforskelle primært skader kvinder. Det har vi sådan set historiens gode grund til at frygte.

Når vi så som kristne undersøger Bibelen for at se, hvordan det forholder sig, bliver vi ofte nedtrykte, for vi synes, at Bibelen bekræfter vores værste frygt: Vi er ikke lige så meget værd som mænd, vi er altid kun nummer to. Selv når Jesus træder ind på scenen og laver brødundere, så er det kun mændene, der bliver talt med!

Hvorfor, Gud? Hvorfor elsker du os ikke lige så meget, som du elsker mænd? Dét er summen af vores fortvivelse. Hvis vi (kvinder) skal være helt ærlige, så er det lige her, stiletten trykker i vores kamp for ligestilling. Det har den i hvert fald gjort for mig i mange, mange år. Men jeg tror, at jeg omsider har indset årsagen: Jeg er gået til bibelteksten – og Guds vilje – med moderne briller.

Hvilke briller læser vi Bibelen med?

Det er ikke uden betydning, hvilke briller vi læser Bibelen med. Hvis vi læser med de briller, der hedder: "Mænd og kvinder er (eller bør være) ligestillet i alt", ja, så finder vi nogle få eksempler på kvinder i lederroller og på vigtige samfundsposter, men intet mønster, som kan bruges som rollemodel for en kristen kvinde.

Derfor vil jeg prøve at beskrive mine nye briller – eller min nyfundne fortolkningsnøgle. Jeg har fundet den ved at nærlæse skabelsesberetningen. Og med de briller vil jeg se på, hvordan Debora (Dom 4-5) og Abigajil (1 Sam 25) udfoldede deres kvinderolle.

Orden og fællesskab i skabelsen

I begyndelsen skabte Gud alle ting og skilte dem fra hinanden: lys og mørke, vand og landjord, fugle og fisk osv. Han gav hver del i skaberværket sin unikke funktion, fx skulle det største lys (solen) herske om dagen, mens det mindre (månen) skulle herske om natten. (Betyder det så, at solen er mere værd for Gud end månen?)

Gud skabte via afgrænsning; han skabte en orden. Som kronen på værket skabte han mennesket og gav os et særligt ansvar til at herske over resten af skaberværket.

Vi ser et glimt af Guds treenighed, når han skaber mennesket: Lad os skabe ... Gud er Fader, Søn og Helligånd. Én Gud, tre personer – og tre funktioner! Der er altså en orden i selve Guds væsen. Jesus siger på et tidspunkt, at han selv er underordnet faderen. (Betyder det så, at Jesus er mindre værd end Gud fader?)

Der er altså også relation i Guds eget væsen. Fader, Søn og Ånd er – og har altid været – i en indbyrdes kærlighedsrelation. Gud skabte ikke mennesket, fordi han savnede nogle at elske! Måske er det indlysende viden – men ikke desto mindre vigtig basisviden for at forstå den treenige Guds beslutning om at skabe mennesket i sit billede, som mand og kvinde (1 Mos 1,26f)!

Da Gud skabte alle slags levende væsner og befalede dem at blive frugtbare og talrige, nævnes der intet om hanner og hunner. Modsat med mennesket. Her bliver der gjort en pointe ud af, at de er skabt som mand og kvinde. Vi kan læse tre pointer ud af menneskets skabelse:

- Gud skabte os til at repræsentere hans autoritet over resten af skaberværket

Ditte Olsen, f. 1965

Cand.mag. i dansk
dittemkolsen@gmail.com

- Gud skabte os til at reflektere hans relationelle kærlighedsvæsen
- Gud skabte mennesket i sit billede som to unikke køn. Ét kød, men to personer med forskellige funktioner.

Orden og fællesskab. Det er nøgleordene i Guds væsen. Og i menneskets relation til Gud og til hinanden. Dét er, hvad jeg mener at kunne læse i Første Mosebog 1. I kapitel 2 zoomes der så ind på detaljen. Først orden, siden fællesskab. Og i kapitel 3 bryder begge dele sammen.

Guds orden for mand og kvinde

I Første Mosebog 2 kan vi læse, at Adam blev skabt først. Gud satte ham i Edens have og gav ham opgaven med at underlægge sig jorden. Og han gav Adam ordet: "Du må spise af alle træerne i haven. Men træet til kundskab om godt og ondt må du ikke spise af, for den dag du spiser af det, skal du dø" (2,17)! Alt dette skete, *før* Eva blev til.

Men Gud så, at det ikke var godt for Adam at være alene. Hvordan "ikke godt"? Var Adam ensom? Eller kunne han ikke klare alt arbejdet alene? Eller begge dele? Det står der intet om i teksten.

Men der står, at Gud skabte Eva som Adams hjælper. Det hebraiske ord "Ezer", der her er oversat med *hjælper*, betyder en forlængelse af Guds hjælp. Ezer bruges om Gud, når han frelser Israel. Er det en mindreværdig rolle at have?

Ligeværdigt team med forskellige opgaver

Adam og Eva blev skabt som et ligeværdigt team. Han som lederen, der skal gå foran og har ansvar for at få sin makker med. Hun som den, der skal følge efter og være ham en Guds hjælp i opgaven. Han får ansvaret for familiens ve og vel både timeligt og åndeligt, hun får ansvar for at give liv, værne liv, vækste liv. Gud så, at det var godt. Indtil Eva blev forført, og

Kvinden skal bøje sig først og fremmest for Guds autoritet, dernæst skal hun løfte sin mand op. Og udover det, er det hendes kald er at være livgiver

Adam adlød sin hustru mere end Gud!

At Adam har det primære ansvar, ser vi også af syndefaldsberetningen. Gud holder først og sidst Adam ansvarlig. Først i anklage, sidst i dom. Men både mand og kvinde faldt, så ingen af dem kan skyde skylden på den anden og slet ikke på Gud. Og konsekvensen var, at i stedet for at være det perfekte team, har der været mistillid i relationen og kønskamp om lederpladsen.

Ny Testamente lærer os, at manden er kvindens hoved, at hun skal underordne sig, altså udfolde sin hjælperrolle, så hans lederarbejde og -ansvar lettes. Han skal til gengæld elske sin hustru, som Kristus elsker kirken – så han tager hensyn til hendes skrøbeligheder og optimerer hendes trivsel. Som jeg læser det, cementerer NT, at Guds oprindelige orden er den bedste for os hver især og for relationerne.

Så – hvilken kvinderolle udleder jeg af dette? Kvinden skal bøje sig først og fremmest for Guds autoritet, dernæst skal hun løfte sin mand op, ikke nedgøre ham, bestemme over ham eller stræbe efter hans lederrolle, men klogt give ham de bedste råd, så han med ro i sindet kan løfte sit ansvar. Og udover det, er det hendes kald er at være livgiver (mor) - i utallige variationer.

Nu vil vi se på, hvordan Debora og Abigajil udfyldte deres kvinderolle.

Abigajil – mægler mellem mænd

Abigajils historie begrænser sig stort set til ét kapitel i Bibelen (1 Sam 25). Hun beskrives som klog og smuk. Hun er gift

med den velstående Nabal, som beskrives som hård og ond.

David og hans mænd har af egen drift beskyttet Nabals får og hyrder ude i ørkenen mod røvere, og nu henvender David sig til Nabal om det, han retmæssigt skylder ham, nemlig godtgørelse for sine tjenester. Det var den måde, tingene foregik på i ørkenen. David beder om en invitation til fåreklipningsfest og en belønning for sin hjælp. Det var en rimelig forespørgsel.

Nabal er dog ikke bare hård og ond, men også besat af sin egen rigdom. Han opfører sig, "som var han en konge" (v.36), og mener ikke, nogen har ret til at kræve noget af ham. En tåbelig disrespekt for Guds salvede – og dermed Gud.

David bliver fornærmet og reagerer lige så tåbeligt her. Helt ude af proportioner beslutter han at slå alle af mandkøn i Nabals husstand ihjel som hævn for fornærmelsen.

Abigajils reaktion på mændenes konflikt

Hvad gør en klog kone så? Abigajil konfronterer *ikke* sin mand og belærer ham om hans dumhed. Hun pakker *heller ikke* børnene og kufferten og efterlader sin mand med aben. Hun samler en kæmpe forsoningsgave til David og tager ud og påtager sig skylden for forseelsen og undskylder sin mands tåbelighed (v.24f).

Abigajil argumenterer *heller ikke* med David om, at hans reaktion er ude af proportioner. Hun kaster sig derimod på jorden

for ham, anerkender hans kongeværdighed og minder ham om, at han står til ansvar for Herren selv. Hun appellerer til Davids egen guds frygt. Og dét afgør sagen.

"David svarede Abigajil: »Lovet være Herren, Israels Gud, fordi han i dag har sendt dig til mig! Velsignet være din dømmekraft, og velsignet være du selv, fordi du i dag har forhindret mig i at pådrage mig blodskyld og tage mig selv til rette. Så sandt Herren, Israels Gud, lever, han som har holdt mig fra at volde dig ulykke: Var du ikke ileet mig i møde, havde Nabal ikke haft en eneste af mandkøn tilbage ved dag gry« (v.33f).

Efter min mening er det interessante ved Abigajils håndtering af denne konflikt, at hun – på moderne dansk – formår at redde to mænds røv, uden at de taber ansigt. Som jeg læser det, går hun ikke ud over den rolle, Gud har givet også hende i Første Mosebog 1,27: Hun bøjer sig for Guds autoritet, hun er en hjælper for "sine" mænd, og hun er livgiver ved her konkret at redde hele sin families og sin stabs liv.

Debora – moder i Israel

Hvorfor valgte Gud *Debora* til at bestride et dommerhverv i Israel (Dom 4-5)? En ansvarsfuld opgave med at vejlede folket i retssager i overensstemmelse med Guds ord. En lederstilling, som ellers ifølge Guds orden er mandens ansvar? Det ved vi ikke. Men vi ved, at hun var profetinde, hvilket ikke var nær så usædvanligt, at kvinder var i GT (1 Mos 15,20. 2 kong 22,14. Neh 6,4).

Det interessante her, synes jeg, er dog, hvordan Debora forholder sig i den usædvanlige position. Hun får besked fra Gud om, at hun skal sende bud efter Barak. Han skal sammen med titusind mand gå i krig mod Israels undertrykkere gennem 20 år.

Gud kalder altså Barak til at lede Israel i en krig, som Gud allerede har besluttet udfaldet af – til fordel for Israel. Men Barak vil ikke påtage sig lederrollen. Han vil have Debora med. Debora fortæller ham konsekvensen af det: "Jeg går med dig, men så får du ikke selv æren for din færd, for så giver Herren Sisera i hænderne på

en kvinde" (Dom 4,9).

Det var tilsyneladende ikke indenfor Deboras horisont i første omgang, at hun skulle have andet med den krig at gøre end at levere budskabet fra Gud til Barak. Men hun går så ind i opgaven som hans "ezer" – og Gud ændrer detaljerne i sejren, så kvinden Jael, og ikke Barak, får den menneskelige ære for at have besejret hærføreren Sisera.

Hvad Debora undlod at gøre og sige

Debora kunne have sagt til Barak: "Hallo, Gud har kaldet dig! Det er dit ansvar; min opgave er at afgøre retssager. Find ud af det!" Eller hun kunne have sagt: "Ved du hvad, sådan en kylling som dig kan bare blive på sofaen; jeg gør det selv!" Eller – hun kunne i første omgang have omtolket Guds besked lidt, så Barak kun blev indkaldt som sekundant for hende selv.

Desværre er der mange af os nutidskvinder, der udviser en af de attituder over for vores mænd.

Debora bliver kaldt "en moder i Israel" (Dom 5,7), men hele sejrssangen i kapitel 5 hylder teamet: Barak og Debora. Og så er der en særlig hyldest til kvinden Jael, der jog den afgørende pløk igennem Siseras hoved.

Som jeg læser beretningen om Debora, går hun heller ikke ud over sit mandat i skabelsen, selvom hun er sat i en helt ekstraordinær situation. Hun begærer og stræber ikke selv efter lederrollen. Hun bøjer sig for Guds autoritet, og hun fungerer i høj grad som hjælper og mor – til liv for mange.

For mig har denne nye læsning sat de bibelske kvindeskikkelser i et nyt lys. Kvinder er bestemt lige så meget værd for Gud som mænd. Og de kvinder, der lyser stærkest i Bibelen, udfolder deres egen rolle med glans, ikke en manderolle.

Kvinder i Bibelen er bestemt også med til at drive historien fremad – men på et andet område end mænd. Og dét tænker jeg, også er kvinders opgave i dag. Vi skal bruge vores energi på at udfylde den funktion, som Gud har givet os som hjælper og livgiver så godt som muligt – og lade mændene om deres. ■

De kvinder, der lyser stærkest i Bibelen, udfolder deres egen rolle med glans, ikke en manderolle

FOR TROEN

Hvad rotten lærte mig

AF JOHANNES KREJBERG HAAHR

På bagkant af to måneders intensiv rottebekæmpelse har jeg tænkt en del på rotten og dens forpestning af vores tilværelse.

Johannes Krejberg Haahr,
f. 1985

Bach.theol, cand.it
Bibeludvikler (design)
johsahaahr@gmail.com

Vi har været angrebet af rotter hjemme hos os. Der var kun to, men de to små bæster prægede vores tilværelse i huset ganske dramatisk. På bagkant af to måneders (!) intensiv rottebekæmpelse har jeg tænkt en del på rotten og dens forpestning af vores tilværelse, som et billede på synden og *dens* forpestning af vores tilværelse.

Forpester alt, den kommer i berøring med

Det er ikke som sådan rotten selv, der er farlig – udover at den gerne bider fra sig, hvis den trænges op i en krog. Men hvis de bakterier, som rotten er befængt med, trænger ind i kroppen, kan det blive dødsens alvor. Og man kan ikke vide sig sikker: Overalt hvor rotten færdes, efterlader den sig farlige sekreter (den bruger dem som duftspor, så den kan finde rundt), og selvom de tørrer ind, overlever bakterierne og genoplives ved opflugtning.

Så hvor end rotten har været og *kan* have været, må vi i gang med plastichandsker og desinfektion. Børnene må ikke lege på gulvet og skal spritte hænderne, før de skal spise, og egentlig er det bedst, at de ikke opholder sig i huset. Og jo mere det roder, jo mere uoverskuelig bliver

kampen.

På samme måde med synden: Denne ødelæggende kraft i vores sind forpester alt, hvad vi gør. Så længe synden bor i os, er intet helt rent. Selv vores bedste gerninger og ambitioner indeholder bismage af syndige motiver. Og jo mere synden får frit løb i vores sind og tanker, jo mere vil den præge os, og jo sværere har vi ved at handle frit og tænke, som vi egentlig ønsker. Jo mere rod af ligegyldighed og åndelig passivitet vi tillader i vores sinds kældre, jo større bliver den indsats, der kræves for at få holdt synden og dens konsekvenser nede. Og synd er dødsensalvorlig.

Har forskellig adfærd

Den første rotte, som kom ind i vores hus, var en såkaldt overfladerotte. Den var *meget* aktiv og holdt sig ikke tilbage for at trænge op fra kælderen til stueetagen og løbe rundt på både køkkenbord, vindueskarme og boghylder. Den endte sågar sine dage helt oppe på 1. sal – lige udenfor dørene ind til familiens soveværelser. Her blev den en nat offer for en kæp ført med min lige dele skælvende og rasende hånd.

Herefter gik der over en uge, og vi troede, at der ikke var flere. Men der var kommet en klo-

Jeg kan ikke vide mig 100 % sikker på, at vi ikke får rotter igen. Men jeg kan derimod hvile i, at synden er besejret, omend den stadig hærger i mit sind

akrotte. Den holdt sig dog nede i kælderen under gulvet. Og vi så meget lidt til den. Men vi var ikke fri for rotter. Der skulle gå mere end en måned endnu.

På samme måde med synden: Ikke al synd er lige. Ikke lige synlig. Ikke lige ødelæggende. Ikke lige let at få bugt med. Nogle synder er åbenlyse og lette at identificere – både for mig selv og for min omverden. Disse vil jeg af psykologiske årsager have en tendens til at skynde mig med at få gjort noget ved. For alle kan se dem!

Men ikke mindre farlige og alvorlige på gudsforholdets plan er "kloaksynderne," der lever og oftest får lov at leve i det skjulte mørke i sindets kældre, hvor ingen ser efter – måske end ikke jeg selv. Men også disse synder adskiller mig fra det gode liv med Gud og med min næste. Også disse skal jeg afdække og af al magt bekæmpe.

Sejren vindes, for den indtræffer

Hurtigst muligt, efter at vi konstaterede tegn på den første rotte, fik vi installeret en relativt bekostelig rottespærre i kloakken udenfor huset. Den forhindrer rotter i at trænge ind i vores hus via kloaksystemet. En rotte kommer nemlig sjældent alene (her nøjes jeg med at antyde

endnu en parallel: synd avler synd). Har man altså én, er der forhøjet risiko for, at der kommer flere til. Og der var som nævnt kommet en kloakrotte til i mellemtiden. Men selvom kampen mod kloakrotten var lang og udmattende, så var det dog både betryggende og opmuntrende at tænke på, at den ene tilbageværende rotte dog levede på lånt tid. Der ville ikke komme flere ind.

På samme måde med synden: Kristus har én gang for alle besejret al synd. Den har ingen magt mere. Den raser nok, og Satan vrider sig i sine lænker og i mit kød, men han er overvundet. Han lever på lånt tid. Det giver håb og trøst i kampen. Jeg vinder ikke, for jeg har vundet ved Kristi sejr. Jeg kæmper mod en dødsdømt magt.

I en mere ideel verden er en rottespærre lige så sikkert et værn mod rotter, som Kristi dødssejr over synd og Satan er. Jeg kan ikke vide mig 100 % sikker på, at vi ikke får rotter igen. Men jeg kan derimod hvile i, at synden er besejret, omend den stadig hærger i mit sind og i den faldne verden, jeg lever i. Hvis så bare jeg satte lige så meget ind på at bekæmpe den, som jeg gjorde på at bekæmpe to sølle rotter. ■

FOR TROEN

Hvor finder man lykken?

AF NIELS KOUSGAARD

*En kristen er ikke alene. Herren kender vores vej.
Lykken er ikke lunefuld, men den kan ofte være skjult for os.*

Niels Kousgaard, f. 1972

Friskolelærer
niels@kousgaard.eu

Det aarhusianske pop-/rockband TV-2 udgav i 1988 LP'en *Nærmest lykkelig*, hvor titelnummeret er det andet nummer på pladen. Det er en kærlighedssang, men på en meget jysk måde. Den er fuld af underdrivelser, spørgsmål, ironi og forbehold. I omkvædet hedder det: "Er vi så ikke nærmest lykkelige vi to?" Den poetiske patos svinger sig efterhånden op til en (nærmest) fuldtonet kærlighedserklæring, men bliver hurtigt afbrudt med et: "Rolig, rolig, sku' vi så lige se at komme ned på jorden igen."

TV-2 kredser på albummet meget omkring det jyske, og jeg er overbevist om, at underdrivelserne og forbeholdene ifølge TV-2 skal forstås som en særlig jysk tilgang til det store spørgsmål om lykke i livet.

Hele dette indledningsafsnit bare for at sige, at Salme 1, som vi her i artiklen vil dykke ned i,

ikke er skrevet af en jyde!

- v1 Lykkelig den, som ikke vandrer
efter ugudeliges råd,
som ikke går på synderes vej
og ikke sidder blandt spottere,
- v2 men har sin glæde ved Herrens lov
og grunder på hans lov dag og nat.
- v3 Han er som et træ,
der er plantet ved bækken;
det bærer frugt til rette tid,
og dets blade visner ikke.
Alt, hvad han gør, lykkes for ham.
- v4 Sådan går det ikke de ugudelige;
de er som avner,
der blæses bort af vinden.
- v5 Derfor står de ugudelige ikke fast ved dom-
men, syndere ikke i retfærdiges forsamling.
- v6 Herren kender de retfærdiges vej,
men de ugudeliges vej går til grunde.

Salme 1 handler ligesom TV-2's sang om lykke, men er anderledes klar og sikker: *Lykkelig den ...!* Her kommer svaret. Svaret på spørgsmålet, som mennesket så ofte har spurgt om, selv om det har været på forskellige måder: Hvordan bliver jeg lykkelig? Eller: Hvad er lykke?

Bliv hos Jesus!

Da jeg for nogle år siden var i Tanzania med Løgumkloster Efterskole, stod vi efter en streng vandretur på toppen af et lille bjerg ved Bunda. Det var et meget tørt område, vi havde udsigt over dér ind over udkanten af Serengeti Nationalpark. Næsten alt lavlandet, vi så ned på, havde en vissenbrun farve. Men der var et grønt bælte, der snoede sig gennem landskabet, og selv om man ikke kunne se vandet, var det ikke svært at regne ud, at der gemte sig en flod under det grønne løv. Træerne og planterne ved floden adskilte sig ved, at de havde deres rødder, hvor der var vand. Derfor var de friske og levende. Træer og planter længere væk var visne.

Den, der lever med Jesus, er som et træ, der er plantet ved bækken. Eller som Jesus siger det til den samaritanske kvinde: "Den, der drikker af det vand, jeg vil give ham, skal aldrig i evighed tørste. Det vand, jeg vil give ham, skal i ham blive en kilde, som vælder med vand til evigt liv" (Joh. 4,14).

Hvilket fantastisk billede på, hvad det vil sige at leve med Jesus. Jeg lever af nåden og kærligheden hos Jesus. Det er ikke til og fra, men det er hele tiden, at jeg kan suge liv og næring hos Jesus. Bestandigt. Nåden slipper aldrig op.

Der er en kæmpe forskel på at leve med Jesus og ikke at gøre det. Derfor er der ét sted, jeg må være og blive ved med at være: hos Jesus. De andre træer ude i ørkenen kan håbe på at få regn, når årsti-

den er til det. Men træet "ved bækken" har fundet det eneste rigtige sted at være.

Jesus spurgte engang de tolv disciple: "Vil I også gå jeres vej?" Simon Peter svarede ham: "Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord, og vi tror, og vi ved, at du er Guds hellige" (Joh 6,67-69).

Dér svarer Simon Peter på vegne af alle os disciple. Vi vil blive her, hvor vi kan spise og drikke af det evige livs ord. Den, der lever med Jesus i troen, står fast på dommens dag og hører til i de retfærdiges forsamling. Det er det evige liv, der beskrives. Der hører de ugudelige ikke til.

Troen bærer frugt

Lad os kaste et blik på Matthæusevangeliet 25,31-46, hvor Jesus fortæller om den kommende verdensdom, for også her pointeres den kæmpe forskel, der er på at være hos Jesus og ikke være hos Jesus. Men her er det ved første øjekast i et fremtidigt perspektiv.

På den højre side står Jesus og hans får, som er under hans forbøn og beskyttelse (jf. Rom 8,34: "Hvem vil fordømme? Kristus Jesus er død, ja endnu mere, han er opstået og sidder ved Guds højre hånd og går i forbøn for os"). Til dem siger kongen: "Kom, I som er min faders velsignede, og tag det rige i arv, som er bestemt for jer, siden verden blev grundlagt."

Op pludseligt ser vi, at lykken ikke kun er noget fremtidigt. Fårene på den højre side bliver ikke først *faderens velsignede* ved domsafsigelsen. Det var de allerede. De ejer allerede den lykke og glæde, det er at drikke af livets vand.

Og så er der bukkene uden Jesus på den venstre side. Om dem siger Jesus: "de skal gå bort til evig straf, men de retfærdige til evigt liv."

Jesus betoner i denne tale troens frug-

Livets vand, som du drikker af hos Jesus, har en guddommelig kraft i sig

ter. Han viser, at medmennesket, næsten, får gavn af, at du kender Jesus. Det er den, der er sulten, den, der tørster, den fremmede, den nøgne, den syge eller den fængslede.

For livet med Jesus sætter frugter, som for den troende selv kan være svære at få øje på, men ikke desto mindre er reelle. For livets vand, som du drikker af hos Jesus, har en guddommelig kraft i sig. Den kraft giver ikke kun frelsen til dig, men giver også din næste en hjælp fra Gud. Træet bærer frugt til rette tid. Lykken er ikke kun for dig, men også for din næste.

Troens frugter er en konsekvens af at leve nær Jesus, ligesom træets frugter er en følge af at være plantet ved bækken. Når Jesus priser de barmhjertige sally, er årsagen til deres salighed jo ikke, at de selv er barmhjertige. Årsagen kommer i ledsætningen: "Salige er de barmhjertige, for de skal møde barmhjertighed" (Matt 5,7).

Kristnes barmhjertighed er et kendetegn, en frugt. Ligesom æbler kendeteg-

Et træ, der har sine rødder ved vandet, er frisk og levende. Den, der lever med Jesus, kan på samme måde suge liv og næring hos ham. Bestandigt.

ner et æbletræ. Lykkens årsag i Salme 1 er heller ikke, at alt, hvad han gør, lykkes for ham (v.3). Lykkens årsag ligger i vers 2: "[han/hun] har sin glæde ved Herrens lov og grunder på hans lov dag og nat."

Det er en evig glæde med en evig betydning. Men der er også en glæde her i livet, som nok ikke er hovedpointen, men alligevel er der. Det er den glæde, der er forbundet med at følge Herrens bud i tanke, ord og handling, fordi budene bringer en velsignelse med sig. Her ligger der også en opmuntring til den kristne, der kæmper mod synden: Dybest set er der en større glæde ved at følge Guds bud end ved at følge syndens vej.

Lykken er at leve i nåden

Saligheden i Matt 5,7 er at modtage barmhjertighed fra Jesus. Lykken i Salme 1 er at være rodfæstet hos Jesus og have sin glæde og sit liv i ham, at have en tørst efter ham og drikke af

kilden med livets vand for intet (Åb 21,6). Lykken er at leve i nåden. I dine synders forladelse. I den tilregnede retfærdighed. Nåden er ikke til og fra. Du lever i den. Her får du fred og hvile, for nåden er fast og bestandig.

Den lykke kan vi bruge et helt liv på at grunde over. At grunde over Guds ord er, at man lader sine rødder vokse mod kilden. I ordet møder vi Jesus og Guds evige frelsesvilje. Her meddeler han sig selv og sin frelse til os. Ikke bare som en information, men som en gave. Guds ord bliver derfor uundværligt for en kristen. Som træet med rødderne suger af bækken for at leve, og som vores krop skal have sine daglige måltider, sådan er det en naturnødvendighed, at en kristen nærer sig med Guds ord.

Hvad er livets kompas?

At grunde på Guds ord har at gøre med livsorienteringen. Hvad er kompasset i ens liv? Der er jo utallige røster i samfundet og medierne, som

gerne vil have taleret ind i vores liv. Som gerne vil påvirke vores tankegang, følelser og handlinger på forskellig måde. Det kan faktisk være ganske fint. Vi skal jo tage mange beslutninger om alt muligt, og der kan vi gøre brug af forskellige input og inspiration. Vi kan finde gode og lærerige erkendelser alle mulige steder, lige fra YouTube-vejledninger over tykke bøger til en ægtefælles kloge ord.

Vi må bare aldrig placere Guds Ord på samme niveau som andre inspirationskilder. Bibelen må have en helt anden autoritet og taleret i en kristens liv. Den må have ubetinget forkørselsret for en kristen, og den må være prøvesten for alle andre inspirationskilder.

Derfor indebærer livet med Jesus også et nej og et opgør. Det er ikke lykken at "vandre efter ugudeliges råd", selvom det ofte er mest bekvemt. Det er ikke lykken at "gå på synderes vej", selvom vores onde begær ønsker det. Det er ikke lykken at "sidde blandt spottere", selvom det nogle gange ser ud til at gå dem godt.

Derfor vil vi læse og beskæftige os med Gud ord. Vi vil lade det fylde i vores hverdag, så det trækker ind i vores liv og danner fundament i vores liv. Der er den dobbeltbevægelse, at vi søger ind i ordet og grunder på det, og ordet trækker ind i os og danner solidt grundlag i vores liv.

Helt modsat de gudløse, som ikke er plantet, ikke står fast, og som ikke grunder på Guds ord. De er "som avner, der blæser bort i vinden". Guds barn er plantet, rodfæstet og har et hvilepunkt. De gudløse er rodløse og rastløse. Avner kan ligne korn, men de har ikke noget indhold. De har ikke et gudsliv i sig. Johannes Døberen siger, at han, der kommer efter ham (altså Jesus), vil "samle hveden i sin lade, men avnerne skal brændes i en ild, der aldrig slukkes" (Luk 3,17). Så stor er alvoren.

Og husk så på, at der er ikke noget menneske, der har fortjent at have et gudsliv. Enhver kristen kender det fra sit liv med Gud, at det ikke er os, der holder liv i vores gudsliv. Stod det til vores fortjeneste, ville vores kristenliv tørre ud og visne. Skal der være liv i os – kristenliv – må

vi hele tiden drikke af livskilden, Jesu nåde. "Du har det evige livs ord".

Livet er en vandring

I det sidste vers af salmen vender billedet. Hvor det i størstedelen af salmen er Guds barn, der er lokaliseret ét sted, nemlig plantet ved livskilden, bundet til Guds ord, og den ugudelige, der farer viljeløst omkring i vinden, er det anderledes i vers 6.

Sagen er nemlig, at Guds barn også er på vej. Livet er en vandring. Hvilen og forankringen hos Jesus er ikke en stilstand uden bevægelse og forandring. På livsvandringen kan der være gode og onde dage.

På nogle dage skinner solen og føles som et Guds kys, der varmer vores krop. Vi nyder skønne udsigter og har overblik på vejen. Der er en blid medvind, og livet er smukt. På andre dage gør uestjret himlen sort som natten. Vejen har snævret sig ind til en lille sti, vi knapt nok kan finde. Modvinden er ubarmhjertig, og regnen pisker os i ansigtet. Vi synes, vores livsvej går fra nederlag til nederlag. Katastrofen truer. Vi er helt alene.

Guds ord siger, at Herren kender din vej! Det ser ud, som om han helt har glemt sine børn. Der er meget, som går uretfærdigt til i denne verden. De ugudelige ser ud til at flyde ovenpå, og de retfærdige går under. Men det er ikke sandheden. Der er noget, der ser helt anderledes ud, end det er. Sandheden er: "Herren kender de retfærdiges vej, men de ugudeliges vej går til grunde."

En kristen er ikke alene. Herren kender din vej. Lykken er ikke lunefuld, men den kan ofte være skjult for os.

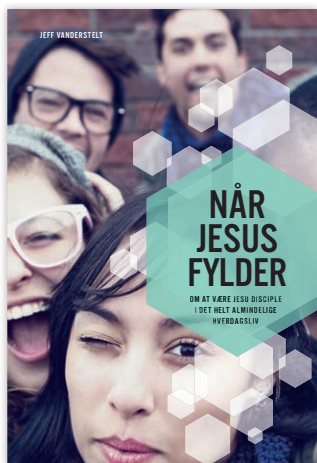
Kærlighedsrelation

Afslutningsvis kan vi sige, at TV-2 har ret i én ting: Lykken findes i en kærlighedsrelation. Men den evige lykke kan ikke findes i den relativt skrøbelige relation mellem to elskende mennesker. Den kærlighedsrelation, der rummer evig lykke, er den mellem Gud og hans barn. Der er velsignelsen. ■

*Det er ikke lykken
at "vandre efter
ugudeliges råd",
selvom det ofte er
mest bekvemt*

Når Jesus fylder

BOGANMELDELSE AF DANIEL KJÆR OLSEN

Når Jesus fylder

Jeff Vanderstelt
LogosMedia 2020
224 sider, kr. 199,95

For snart 20 år siden plantede Jeff Vanderstelt bevægelsen *Soma* i Seattle i USA. *Soma* betyder *legeme*, og bevægelsen bygger på grundtanken om, at kirken er Kristi legeme, og de kristne er Jesu lemmer. Det er afsættet for denne bog.

Når du allerede er et af Kristi lemmer, så kan Jesus virke igennem dig. Og så handler det blot om, at du lader Jesus fylde i dit liv. Eller som forfatteren tørt konstaterer: "Jesus kom ikke til jorden, iklædte sig kød, levede som alles tjener, led og døde på korset bare for, at vi kan gå i kirke et par timer om ugen."

Jesus kalder dig til at sætte ham i centrum i alt. Bogen lader dig få øjnene op for Jesus og det faktum, at han har frelst dig og gør alt bedre end dig. Og derfor kan du roligt lade Jesus fylde i dit liv.

Herefter bliver forfatteren meget konkret. For hvor er det så, at Jesus ønsker at fylde? Jo, det er i din helt almindelige hverdag igennem det, du *allerede* gør. Og bogens mange vidnesbyrd sætter billeder på hverdagsdiscipelskab.

Personligt har bogen givet mig stof til eftertanke, for un-

der læsningen rammes man ofte af spørgsmålet om, hvor meget Jesus egentlig fylder i mit liv. Men forfatteren peger ikke fingre ad én. Han inspirerer derimod til at vove at give Jesus mere plads.

Også vores måde at være kirke på udfordres. For eksempel bruger han konsekvent ordet *missionalt fællesskab*, aldrig *det kristne fællesskab*, *cellegruppe* eller *bibelkreds*. Vi kommer let til at betragte menigheden som et introvert, opbyggeligt *helle*, der skal ruste os mod den verdslige verden. Men kirke er ikke noget, vi kommer i; det er noget, vi er.

Kirken skal inspirere til discipelskab og til at række Jesus til andre. Og i bogen læser vi om den ene efter den anden, der omvender sig til Jesus, alene fordi de møder kristne, der lader Jesus fylde i deres hverdag.

Flere af bogens vidnesbyrd om discipelskab giver dog åndenød, synes jeg. Det virker til, at en kristen amerikaner har mere end 24 timer i døgn til at være Jesu discipel. Desuden er amerikanere mere frimodige og "åndelige", end vi er i Danmark. Det præger

Bogens mange vidnesbyrd sætter billeder på hverdagsdiscipelskab

de ellers gode vejledninger i discipelskab og gør, at bogen er svær at føre over i en dansk kontekst. Det havde været fint, hvis emnet i stedet var udfoldet i en bog af en dansk forfatter.

Men bogen har meget godt på hjerte, fordi den er så enkel i sit afsæt om at lade Jesus fylde i dit liv, og så konkret i sin inspiration til, hvad det betyder i praksis. ■

Brud

BOGANMELDELSE AF HEIDI LAUSTEN MUNK

Brud

Inge Bøgel Lassen
Lohse 2020
208 sider, kr. 199,95

En roman skal skabe en reaktion – og det gør den her. Jeg hørte mig selv sige: Jeg er ved at læse en forfærdelig bog.

Inge Bøgel Lassen har skrevet en letlæselig og tankevækkende roman om ægteskab, utroskab og forsoning. Vi møder hovedpersonen Lena og følger hende tre forskellige dage i hendes liv, hvor hun beskriver oplevelser, stemninger, følelser og tanker.

Beskrivelserne er umiddelbart genkendelige: Varmen under dynen. Smerten ved de ord, der bliver sagt, og det, der ikke bliver sagt. Glæden ved at blive set. Ensomheden, når hun ikke bliver forstået.

Dag 1 er en lang og forfærdelig dag, hvor jeg som læser møder min egen svaghed. Jeg tænker over, hvor skrøbelig kærligheden er – kærlighed mellem to mennesker – med alle de begrænsninger, et menneske har. Det er så uendelig sårbart. Mit ægteskab er smukt, værdifuldt, vigtigt, ikke blot for mit liv, men også for mine børns og mange andres liv. Her ser jeg, hvor svagt og skrøbeligt det også er.

Dag 1 er romanen virkelig gribende. Forelskelse, fascina-

Forfatteren beskriver kærlighed og sex hverdagsnært, så jeg kan genkende mig selv i en anden ikke-perfekt kvinde

tion og begær overfor konflikter, daglige skænderier og ensomhed.

"Den hårde klump i maven, da hun vågnede den næste morgen ved siden af Mikkel, blev en blytung følgesvend, som hun ikke formåede at ryste af sig i tiden efter. Men den forhindrede hende ikke i konstant at være optaget af, hvornår hun kunne ligge der igen. Sammen med ham" (s. 42).

Dag 2 og 3 er ikke helt så gribende; refleksionerne bliver til tider nærmest formanende.

Bogen har et tydeligt budskab: det kristne syn på kærlighed, parforhold og sex. Lena indrømmer sine forkerte valg og vælger det rigtige. Relationerne bliver beskrevet nuanceret, og der er ingen let-

te løsninger. Sandheden gør fri, men at vælge det rigtige gør ikke ægteskabet let.

"Jeg tror, meget kan blive bedre fra nu af, svarer Lena. Der er stadig meget at arbejde med. For os begge to. Og det bliver nok aldrig helt perfekt. Det er måske det, vi har håbet på og kæmpet for. Og derfor vi blev så skuffede og frustrerede.

Jeg er ikke sikker på, at jeg forstår, hvad du mener, siger Jesper.

Måske, siger Lena, er der faktisk en stor frihed i at opgive håbet om det perfekte" (s. 203).

Tak til forfatteren for at turde beskrive kærlighed og sex hverdagsnært, så jeg kan genkende mig selv i en anden ikke-perfekt kvinde. ■

Hvad vil du med mit liv, Gud?

BOGANMELDelse AF FREDRIK ROAGER VIDESLET

Hvad vil du med mit liv, Gud?

Om Guds vilje og hvad det vil sige at leve i Helligåndens kraft

Lars Jensen

Credo

112 sider, kr. 99,95

I denne lille, letlæste bog tages spørgsmålet om Guds ledelse op. Hvad er Guds plan med mit liv? Hvad er hans vilje i den valgsituation, jeg står i lige nu? Jeg tror, vi er mange, både unge og ældre, der har stillet os selv og Gud disse spørgsmål.

Giver bogen så svar? Som Lars Jensen selv skriver, er bogen ikke en udførlig guide i alle tænkelige livssituationer, men et første skridt mod en grundlæggende afklaring. Vigtige og frisættende pointer udfoldes gennem tre nøglespørgsmål: Hvad menes med Guds vilje? Hvordan vejleder Helligånden? Og hvad vil det sige at leve i Guds kraft?

Kapitlet om Guds vilje er udgangspunktet for resten af bogen. Fordi intet kan rive os ud af Guds hånd, og fordi han har styr på alt, hvad der sker i vores liv, kan vi med frimodighed kaste os ud i livet, træffe de nødvendige beslutninger i hverdagen og leve et helligt liv efter Guds etiske vilje.

I sidste del af bogen bliver forfatteren helt konkret og kommer med gode råd og bi-

Gennem hele bogen har han blik for usunde tanker og tendenser i samfundet, der kan være ødelæggende for både forholdet til Gud, os selv og vores medmennesker

belvers, der kan hjælpe med at træffe de rigtige valg vedrørende arbejde og bopæl, dating og ægteskab samt tilhørsforholdet til en menighed. Gennem hele bogen har han blik for usunde tanker og tendenser i samfundet, der kan være ødelæggende for både forholdet til Gud, os selv og vores medmennesker. Og der er noget i det, han skriver, når han går imod strømmen og peger på, hvad Bibelen siger om disse ting.

Da jeg skulle anmelde bogen, stod jeg selv sammen med min hustru over for flere større beslutninger i vores

liv. Gav bogen mig så nogen hjælp? Ikke konkret i forhold til min situation, men jeg er glad for at have læst bogen, for den satte nogle tanker i gang hos mig.

Bogen er skrevet til unge, og det er muligt, at nogle vil finde dens første del en smule tung. Men jeg synes, Lars Jensen skaber en god balance ved at krydre kapitlerne med relevante eksempler, citater og egne erfaringer, der kobler det mere teoretiske sammen med det levede liv. Jeg kan derfor kun anbefale enhver nysgerrig læser, ung såvel som ældre, at læse bogen. ■

dml.dk/familie

RESURSER FOR SINGLER,
PAR OG BØRNEFAMILIER

FIND HJÆLP OG INSPIRATION, NÅR FAMILIEDRØMMEN GÅR I STYKKER

Se mere om, hvilke resurser LM's
familiearbejde og familiekonsulent
Kristian Andersen kan tilbyde eller
henvise til på dml.dk/familie

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL TIL TEMAET

1

Hvilke af de bibelske familie billeder, der henvises til på side 4-5, kan du forbinde med dit eget liv og dit forhold til Gud?

4

Hvilke samtaler er der evt. behov for i din egen familie for at forebygge eller løse familiekonflikter?

2

"Mit livsløb er i din hånd," står der i Salme 31,16a. Hvad indebærer det i dit liv?

5

Hvad kan du gøre for at støtte dem, der er single, ufrivilligt barnløse eller fraskilte? Eller hvordan vil du involvere menigheden, hvis du selv er i en af de situationer?

3

Hvordan involverer du Gud i dine livsudfordringer? Find fx inspiration i Salme 42.

UDGIVER:

Luthersk Mission
 Industrivænget 40
 3400 Hillerød

WWW.BUDSKABET.DK

TEMA:

Når familie- drømmen går i stykker

Drømmen er bristet.

Man ønsker bare at leve i fred og harmoni med sine forældre, søskende eller børn, men der er gået kludder i det. Eller man længes efter en at dele livet med hver dag, men lever stadig som single. Eller man fik måske en ægtefælle, men det lykkes ikke at få et barn. Eller måske er ægteskabet gået i stykker.

Hvad stiller vi op, når familiedrømmen på en eller flere måder går i stykker? Hvad indebærer det at have Gud med i sit liv i de situationer? Hvad kan være til hjælp for os selv og andre?

Vi har valgt nogle nedslag i de bristede familiedrømme med artikler om familiekonflikter, singleliv, barnløshed og om livet efter en skilsmisse.

Dermed ønsker vi at pege på nogle af de valg, vi hver især må træffe, både når vi selv er direkte ramt, og når vi står ved siden af i menigheden.

FOTO: ALEKSEJS BERGMANIS

*Selvom Jesus er den eneste vej
 til Gud, så kan han dog lede
 mennesker dertil ad mange
 forskellige veje og omveje*

OLE SOLGAARD SIDE 22

*Den kærligheds-
 relation, der rummer
 evig lykke, er den
 mellem Gud og
 hans barn*

**NIELS KOUSGAARD
 SIDE 35**